Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг бош нашри

РЎЗНОМА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 123 (20. 990) 1991 йил 28 июнь, жума ● Рўзнома йилига 256 марта чиқади. ● Баҳоси 8 тийин.

ТИЛ—МАДАНИЯТ КЎЗГУСИ

Ўзбекистон ССР Президент Кенгашида

● 26 ИЮНЬ КУНИ ТОШКЕНТДА ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТ КЕНГАШИНИНГ МАЖЛИСИ БЎЛДИ. МАЖЛИСНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВ ОЛИБ БОРДИ.

Мажлисда «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Қонунининг бажарилиши ҳамда кўптиллилик маданиятини шакллантириш масалалари кўриб чиқилди. Бу ҳақда Ўзбекистон ССР Президентининг маслаҳатчиси Ш. С. Зиёмов маъруза қилди.

Музокараларда Ўзбекистон ССР Президент Кенгашининг аъзолари Э. Ю. Юсупов, М. Р. Мирсаидов, Э. С. Самандаров, Шукрулло, Т. А. Валиев, Ҳ. Худойбердиева, Ўзбекистон Президентининг маслаҳатчиси Б. А. Назаров сўзга чиқдилар.

Мажлисда ўзбек тили ўзбек халқининг улкан бойлиги ва бебаҳо маънавий мулки эканлиги, ўзбек тилини давлат тили сифатида янада ривожлантириш, унинг асрлар оша сақланиб келган сўз бойлиги ва анъанавий хусусиятларини такомиллаштириш ва қўлланиш доирасини мунтазам равишда кенгайтириб бориш зарурлиги таъкидланди.

Жумҳуриятда «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Қонунини амалда қўллаш бўйича олиб борилаётган ишларга эътибор қаратилди. Мактабгача тарбия муассасаларида, ўқув юртларида ўзбек тилини ўқитишни такомиллаштириш соҳасида амалга оширилаётган ишни таҳлил этиш Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида қонун қабул қилиниб, уни рўёбга чиқаришга доир давлат дастури ишлаб чиқилгандан кейин бу борада муайян ишлар олиб борилганлигини кўрсатди.

Ҳозирги вақтда ўзбек мактабларида она тили ва адабиётини ўрганиш 2720 соатни ташкил этади. Бу Ўрта Осиёдаги бошқа жумҳуриятлар ва Қозоғистондагига нисбатан анча кўпдир.

Дарслар рус тилида ўқитиладиган мактабларда ўзбек тилини ўрганиш дастурлари ва ўқув режаси қайта кўриб чиқилди. 1990 йилгача шу мактабларда ўзбек тилини ўрганишга 544 соат ажратилган бўлса, ўтган ўқув йилида бу рақам икки баравар ортиб, 1 минг 20 соатни ташкил этди. Бир қанча мактабларда бу борада тажрибалар ўтказиляпти, ўзбек тилини ўқитишнинг янги-янги усуллари ишлаб чиқилмоқда.

Жумҳуриятимизнинг тиббиёт, техник ва бошқа бир қатор олий ўқув юртларида миллий бўлимларнинг 1—2 курс талабалари ўз она тилида ўқитиладиган бўлди. Бу эса махсус билимларни чуқурроқ эгаллашга имконият туғдирди.

Дарслар ўзбек тилида олиб бориладиган ҳунар-техника билим юртларининг тармоғи ҳам кенгайди. Бу эса маҳаллий аҳоли орасидан ишчи кадрлар тайёрлашнинг муҳим омилидир. Ҳозирнинг ўзидаёқ бизда 300 дан ортиқ шундай ўқув юрти ишлаб турибди.

Ўз ўқув юртларига эга бўлган вазирликлар ва идоралар рус тилида сўзлашувчи талабаларга давлат тилини ўрганиш учун шарт-шароит яратиб бериш борасида ҳам муайян ишларни амалга оширдилар. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги системасидаги ўқув юртларидагина шу кунгача тўққизта ўзбек тили кафедраси ташкил этилди.

Мажлисда ўзбек тили ва адабиёти бўйича ўқитувчи кадрлар тайёрлашга эътиборни кучайтириш кераклиги айтиб ўтилди. Жумҳурият рус тили ва адабиёти билимгоҳи, Наманган, Самарқанд, Сирдарё, Тошкент, Термиз педагогика олийгоҳларида дарслар рус тилида ўқитиладиган мактаблар учун ўзбек тили ўқитувчилари тайёрлайдиган махсус бўлимлар қайта ташкил этилди.

Шу билан бирга мажлисда «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Қонунини амалга ошириш борасидаги фаоллик сўнгги вақтда бироз сусайганлиги таъкидланди. Айрим ташкилотларда ўзбек тилини ўрганиш курсларига нисбатан эътиборсиз муносабатда бўлинганлиги туфайли улар тарқатиб юборилди. Бошқа ташкилотларда эса булар номигагина ишлаб турибди, яна бошқаларда эса қонунда айтилганидек, бепул бўлиш ўрнига қиммат нархлардаги курслар ташкил этила бошланди, бу эса тил ўрганишни хоҳловчиларнинг камайишига ўз таъсирини кўрсатди.

Жумҳуриятнинг баъзи ўқув юртларида давлат тилини ўрганишни йўлга қўйишда ҳал этилмаган муаммолар ва камчиликлар мавжудлиги, мактабларда бошланғич синфларнинг ўқувчилари учун дарсликлар ҳалигача йўқлиги қайд этилди.

Ўзбекистон ССР Президенти жумҳуриятимизнинг кўпгина корхоналарида, жумладан, «Навоиазот» ишлаб чиқариш бирлашмасида раҳбар кадрлар учун ўзбек тилини ўрганадиган кичик тўгараклар ташкил қилиш кераклигини, Навоий шаҳар раҳбарияти буни назорат остига олиши зарурлигини алоҳида таъкидлаб ўтди.

Атамашунослик соҳасидаги муаммолар ўзбек тилини ўрганиш сифатига таъсир қилмоқда. Гарчи кейинги йилларда ўзбек тилида кўпгина луғатлар, сўзлашув китоблари нашр этилган бўлсада, ўқув адабиётида, рўзнома ва ойномаларда, телевидение кўрсатувлари ва радиоэшиттиришларда айрим сўзларни ишлатишда хатоларга йўл қўйилмоқда. Бу эса жумҳурият атамашунослик комитети ўз зиммасига юкланган вазифаларнинг бажарилишини зарур даражада таъминлай олмаганлиги билан боғлиқдир. Атамашунослик комитети фаолиятида анчагина расмиятчиликка йўл қўйиляпти, илмий изчиллик етишмайди, тавсиялар асослаб берилмайди.

И. А. Каримов мажлис қатнашчилари эътиборини атамашунослик комитети фаолиятини яхшилашга, унинг ишини аниқ ва пухта ташкил этиш зарурлигига қаратди.

Ўзбек тили бўйича ўқитувчи мутахассисларни тайёрлаш системасини, педагогика илмгоҳлари, филология факультетлари фаолиятини янада яхшилаш, тилшунослик соҳасидаги илмий-тадқиқот ишлари самарадорлигини ошириш юзасидан чора-тадбирлар белгиланди.

Мажлисда давлат тили бўлган ўзбек тилини ривожлантириш ва уни қўллаш билан бир қаторда Ўзбекистонда яшаб, меҳнат қилаётган бошқа миллатлар ва элатлар тилларига ҳам ҳурмат билан қараш, уларнинг камситилишига сира ҳам йўл қўймаслик кераклиги айтиб ўтилди.

Ҳозирда Ўзбекистон ССРдаги бошқа халқларнинг тиллари ҳам ўзбек тили билан бир қаторда тенг ҳуқуқли асосда ўзаро бойиб, ривож топмоқда ва маданиятлар равнақига кўмаклашмоқда. Жумҳурият худудида жам бўлиб яшайдиган халқларнинг тилларида дарс ўтиладиган мактаблар сони йил сайин кўпаймоқда.

Ўзбекистоннинг бир қанча ўқув юртларида дарслар миллий гуруҳлар тилларида ўқитиладиган мактаблар учун кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилди. Чунончи, Тошкент ва Сирдарё педагогика билимгоҳларида дарслар қозоқ тилида ўқитиладиган умумтаълим мактаблари учун мутахассислар, Самарқанд, Бухоро, Термиз педагогика билимгоҳлари ва Косонсой, Чуст педагогика билим юртларида фанларни тожик тилида ўқитадиган мутахассислар тайёрланяпти.

Ўзбекистоннинг туб аҳолиси, бошқа миллий гуруҳлар учун ўз она тилини ўрганиш шарт-шароитларини яхшилаш юзасидан кўрилган чора-тадбирлар бу борада яқин ўтмишга хос бўлган муаммо кескинлигини кўп жиҳатдан пасайтириш имконини берди. Ўзбекистон раҳбариятининг ана шу йўналишдаги куч-ғайрати ўлкада миллатлараро муносабатларни барқарорлаштиришга кўмаклашди. Меҳнаткашлар тил муаммоларини ҳал қилиш соҳасида жумҳуриятимизда олиб борилаётган ишларга ижобий баҳо бермоқдалар.

Мажлисда қайд этилганидек, ҳозирги давр ёшларга чет тилларни, жумладан инглиз, француз, испан, немис, араб, япон, хитой ва бошқа тилларни ўқитишни тақозо этмоқда. Мактабларимизда чет тилини ўқитиш даражаси паст бўлиб, бугунги кун талабларига жавоб бермайди. Мактаблар ва олий ўқув юртларида чет тилини ўрганиш масалаларини қайта кўриб чиқиш зарурлиги айтиб ўтилди.

Мажлисда миллатлараро муносабатлар билан боғлиқ масалалардан бири бўлмиш тил муаммоларига янада ижодий ёндашиш, бу борадаги ижобий тажрибани жиддий таҳлил этиш ва ундан самарали фойдаланиш зарурлиги уқтирилди.

Мажлисда ўзбек, рус ва бошқа тилларни ўқитишда изчиллик ва тартибни таъминлаш мақсадида зарур ўқув-методик адабиётни ишлаб чиқиш юзасидан бирлашган муаллифлар жамоаларини ташкил этиш, жумҳуриятнинг етакчи олий ўқув юртлари негизида ўзбек тили, Ўзбекистонда истиқомат қилувчи халқлар тиллари, шунингдек хорижий тиллар бўйича илмий-методик ва ўқув марказларини тузиш кераклиги айтилди.

Миллатлараро муносабатлар ва байналмилал тарбия масалалари билан шуғулланувчи кенгашларнинг, жамиятшунослик ва филология кафедраларининг фаолиятини кучайтириш, барча олий ўқув юртларида «Ўзбекистон халқлари тарихи» ҳамда «Миллатлараро муносабатлар маданияти ва байналмилал дунёқараш» курсларини жорий этишни таъминлаш лозимлиги кўрсатиб ўтилди.

Мажлисда Президент Кенгашининг фаолиятига доир бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилди, тегишли қарорлар қабул қилинди.

Мажлисда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раиси Ш. М. Йўлдошев иштирок этди.

Т. БОТИРБЕКОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ЛОЙИҲА

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДА ШАРТНОМА

● «Мустақил давлатлар Иттифоқи тўғрисида шартнома» лойиҳаси эълон қилинмоқда. Лойиҳа республикаларнинг мухтор вакиллари, Федерация кенгаши томонидан ҳамда СССР халқ депутатларининг тўртинчи съезди тузган тайёргарлик комитети томонидан бир неча бор батафсил кўриб чиқилган, ўзгартиш ва аниқликлар киритилган.

Лойиҳа кўриб чиқиш учун республикаларнинг Олий Кенгашларига ва СССР Олий Кенгашига юборилди.

Ушбу шартномани имзолаган давлатлар,

давлат мустақиллиги ҳақида ўзлари эълон қилган декларацияларига асосланиб ва миллатларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини эътироф қилиб;

ўз халқларининг тарихий тақдирлари яқинлигини эътиборга олиб ва уларнинг Иттифоқни сақлаб қолиш ҳамда янгилашга бўлган ва 1991 йил 17 март референдумида изҳор этилган хоҳиш-иродасини бажариб;

дўстлик ва иноқликда яшашга интилиб, тенг ҳуқуқли ҳамкорликни таъминлаб;

ҳар бир шахсни ҳар томонлама камол топтириш учун шароит ҳамда унинг ҳуқуқлари ва эркинликлари учун ишончли кафолатлар яратиш истаги билан;

халқларнинг моддий-фаровонлиги ва маънавий ривожланиши, миллий маданиятларнинг бир-бирини ўзаро бойитиши, умумий хавфсизликни таъминлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиб;

ўтмишдан сабоқлар чиқариб ва мамлакат турмушидаги ҳамда бутун дунёдаги ўзгаришларни эътиборга олиб,

Иттифоқдаги ўз муносабатларини янги негизларда қуришга қарор қилдилар ва қуйидагилар ҳақида бир битимга келдилар.

I.

АСОСИЙ ҚОИДАЛАР

Биринчи. Шартномада қатнашувчи ҳар бир республика мустақил давлатдир. Совет Суверен Республикалари Иттифоқи (СССР) — тенг ҳуқуқли республикаларнинг бирлашуви натижасида тузилган ва шартнома қатнашчилари ихтиёрий равишда унга берадиган ваколатлар доирасида давлат ҳокимиятини амалга оширадиган мустақил федератив демократик давлатдир.

Иккинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўз тараққиётининг барча масалаларини мустақил ҳал этиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолиб, ўз ҳудудида яшовчи барча халқларга тенг сиёсий ҳуқуқларни ҳамда ижтимоий-иқтисодий ва маданий жиҳатдан ривожланиш имкониятларини кафолатлаб берадилар. Шартнома қатнашчилари умумбашарий ва миллий қадриятларни бирга қўшишга асосланиб иш тутадилар, ирқчиликка, шовинизмга, миллатчиликка, халқларнинг ҳуқуқларини чеклаш йўлидаги ҳар қандай уринишларга қатъиян қарши чиқадилар.

Учинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар БМТнинг инсон ҳуқуқлари умумий декларациясига, халқаро ҳуқуқнинг ялпи эътироф қилинган бошқа меъёрларига мувофиқ инсон ҳуқуқлари устиворлигини энг муҳим қоида деб ҳисоблайдилар. Барча фуқароларга она тилини ўрганиш ва ундан фойдаланиш имконияти, ахборотдан бемалол баҳраманд бўлиш, дин эркинлиги, бошқа сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, шахсий ҳуқуқлар ва эркинликлар кафолотланади.

Тўртинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар фуқаро жамиятини шакллантиришни халқ ва ҳар бир киши эркинлиги ҳамда фаровонлигининг энг муҳим шарти, деб биладилар. Улар мулкчилик шаклларини ва хўжалик юритиш усулларини эркин танлаб олиш, умумиттифоқ бозорини ривожлантириш, ижтимоий адолат ва ҳимояланиш қоидаларини рўёбга чиқариш асосида одамларнинг эҳтиёжларини қондиришга интиладилар.

Бешинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар тўла сиёсий ҳокимиятга тўла-тўкис эгадирлар, ўз миллий-давлат ва маъмурий-ҳудуд тузилишини, ҳокимият ва бошқарув идоралари тизимини мустақил равишда белгилайдилар. Улар ўз ваколатларидан бир қисмини шартномада қатнашувчи ва ўзлари таркибига кирган бошқа давлатларга топширишлари мумкин.

Шартнома иштирокчилари халқ вакиллигига ва халқларнинг ўз хоҳиш-иродасини бевосита изҳор этишига асосланган демократияни муштарак энг муҳим қоида деб тан оладилар, тоталитаризм ва бедодликка олиб борувчи ҳар қандай тамойилларга қарши кафил бўлиб хизмат қила оладиган ҳуқуқий давлатни барпо этишга интиладилар.

Олтинчи. Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар миллий анъаналарни сақлаб қолиш ва ривожлантиришни, таълим, соғлиқни сақлаш, фан ва маданиятга давлат мадади беришни энг муҳим вазифалардан бири деб ҳисоблайдилар. Улар Иттифоқ ва бутун дунё халқларининг инсонпарварлик руҳидаги маънавий қадриятлари ва ютуқлари жадал баҳам кўрилишига ва ўзаро бойитилишига кўмаклашадилар.

Еттинчи. Совет Суверен Республикалари Иттифоқи халқаро муносабатларда Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг вориси бўлган мустақил давлат, халқаро ҳуқуқнинг субъекти тарзида иш кўради. Унинг халқаро майдондаги энг асосий мақсадлари мустаҳкам тинчликдан, қуролсизланишдан, ядро қуролини ва бошқа оммавий қирғин қуролларини тугатишдан, инсониятнинг жаҳоншумул муаммоларини ҳал этишда давлатларнинг ҳамкорлиги ва халқларнинг бирдамлигидан иборат.

(Давоми иккинчи бетда).

● ОФАТ ОҚИБАТЛАРИНИ ТАДБИРКОРЛИК БИЛАН ТУГАТАЙЛИК

Наманган вилояти деҳқонлари учун бу йил оғир келди. Кетма-кет бўлиб ўтган жала, дўл, сел оқибатида 176 минг гектардан зиёд қишлоқ хўжалик экинларига шикаст етди. Шундан 19671 гектарини қайта экишга тўғри келди. Лекин табиий офат деҳқон иродасини бука олмади. Энг муҳими, вилоят деҳқонларининг руҳи тетик. Улар матонат кўрсатиб меҳнат қилмоқдалар.

ЕРНИНГ УМРИ БЕКОР ЎТМАЙДИ

Чуст районидаги «Партия XXII съезди» совхози директори Ғайбулло Абдуллаев билан суҳбатимиз ҳам шундан бошланди.

— Табиат бизни жиддий синовдан ўтказди, — деди у. — 1335 гектар пахта майдонимизнинг 600 гектаридан зиёдини сел, жала ювиб кетган эди. Қайта экдик. 82 та уй-жойни сув босган эди. Дастлабки куниёқ одамларга ёрдам бердик. Шу кунларда районимиздаги 3-қурилиш-монтаж участкаси қурувчилари ишчиларимиз уйларини таъмирлаб, янги уй-жойлар қуришяпти. Хўжалигимизнинг қурилиш бригадаси ҳозир икки-уч сменада иш олиб боряпти.

Аҳиллик, ҳамжиҳатлик— бизга қадимдан удум. Қўшни район ҳамда хўжаликлар дарҳол ёрдам қўлини чўзишди. Андижон вилоятининг Пахтаобод районидан ҳам ёрдамга келишди. Шунингдек, Учқўрғон, Уйчи, Косонсой районларидан техника воситалари пешма-пеш келиб турди. Биз тажрибали деҳқонлар билан маслаҳатлашиб, сел ювиб кетган пахта далаларида бошқа қишлоқ хўжалик экинлари экишга қарор қилдик. Анчагина майдонга мош, ловия экдик. Мақсад — ернинг умрини бекор ўтказмай, яхши даромад олишдир.

Косонсой район агросаноат уюшмаси раисининг муовини А. Қаюмов 36 йилдан буён қишлоқ хўжалиги соҳасида меҳнат қилиб келади.

— Бундай табиий офатларнинг кўпини кўрганман, — дейди у. — Бизнинг Косонсой шароитида табиий офат рўй бермаган йилнинг ўзи бўлмайди. Лекин бу йилгиси ҳаммасидан ошиб тушди. Районимизда 2800 гектар майдонга чигит қайта экилди. Баъзи жойларда уч-тўрт мартадан қайта экишга тўғри келди. Айниқса, «Ўзбекистон», «Дўстлик», «Косонсой» совхозлари, «Правда», «Деҳқонобод», Навоий номли колхозларнинг сабзавот, полиз, боғ-роғларига жиддий зарар етди. Табиий офат рўй берган куни тўрт минг кишининг ҳашарга отлангани, жумҳурият ва вилоят раҳбарларининг табиий офат оқибатларини бартараф этишга бош-қош бўлишгани одамларнинг руҳини кўтарди. Шунингдек, «Наврўз» вилоят хайрия ва жумҳурият болалар жамғармаларидан ва бошқа жойлардан юз минг сўмга яқин ёрдам пули берилди.

Косонсой иқлими бошқа жойлардан кескин фарқ қилади. Тоғли зона. Шунинг учун ҳам иссиқликдан унумли фойдаланиш керак. Шу боис биз қайта экилган майдонларга ишлов беришда тадбиркорлик билан иш юритишни режалаштирдик. Кеч экилган экинларнинг қатор ораларига вақтида ишлов бериш билан ерни сунъий қиздиришга, кундуз куни олинган иссиқликни сақлаб қолишга эришяпмиз. Бирор марта ҳам ғўза қатор ораларига маҳаллий ва минерал ўғитларсиз ишлов берилмайди. Негаки, жала ва сел ер юзасидаги унумдор тупроқни ювиб кетган. 10—15 кун эрта етиладиган уруғларни танлаб экканимиз ҳам нур устига аъло нур бўлди.

Тўрақўрғон районидаги «Қизил Октябрь» колхози бригада бошлиғи Ж. Парпиев шу кунлардаги деҳқонлар матонати ҳақида гапириб берди.

— Экин майдонларимизни тўрт марта жала уриб кетди, — деди у. — Бригадамиздаги 65 гектар пахта майдонининг ҳаммаси зарарланди. Шундан 40 гектарига охирги чигит 31 майда қадалди. Тўғри, биз илгарилари ҳам шунақа пайтларда чигит экканмиз, биз бу йил бор имкониятлардан фойдаланиб, пахтамизни эрта пиширишга ҳаракат қиламиз. Бригадамизда 25 онлавий пудрат бор. Бир тану бир жон бўлиб, табиий офатни енгдик.

Вилоят сув хўжалиги ишлаб чиқариш бошқармаси бошлиғи муовини Абдураимжон Жаъфаров сув хўжалиги ходимларининг саъйи ҳаракатлари хусусида сўзлади:

— Сув иншоотлари кўрган зарарни қоплаш учун ўн миллион сўм керак бўлади. Айни пайтда барча районларга мутахассислар бириктириб қўйганмиз. Улар жойлардаги сув омборлари, селхоналар ва бошқа сув иншоотларини мунтазам назорат қилиб бормоқдалар.

Юқоридаги фикр-мулоҳазалардан кўриниб турибдики, вилоят деҳқонлари асло тушкунликка тушмай, табиий офат оқибатларини мардона енгишмоқда. Энг муҳими, уюшқоқлик, жипслик туфайли офат оқибатлари бартараф этиб борилмоқда. Уй-жойини сув босган одамларнинг янги уйларга кўчиб кириши бошланди. Уй тўйлари бўлиб турибди. Қийинчиликларга қарамай деҳқонлар ердан унумли фойдаланишмоқда, кўзланган ҳосил етиштирилишига ишонч билдиришмоқда. Зеро, яхши ният — ярим мол, дейдилар. Яхши ният билан бошланган ишнинг охири бахайр бўлади.

А. МАДАТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ОИЛАВИЙ ПУДРАТ САМАРАСИ

Комсомолобод ноҳияси Мирзааҳмедов номли давлат хўжалигида чорва маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришда оилавий пудрат усулида иш олиб бориш муҳим омил бўлди. Пудрат ўзининг дастлабки самараларини берди. Хўжалик сут-товар фермасида Меҳмонжон опа Қорабоева 60 бош сигирни ижарага олди. Улар ҳозир кунига ҳар бош сигирдан 11—12 килограммдан серқаймоқ сут соғиб олмоқдалар. Мақсадлари шу кўрсаткични йил якунида 3.500 килограммга етказишдир. Олинган даромад катта бўлса, меҳнатга иштиёқ ортаверади. Айни пайтда Қорабоевлар оиласи ойига 1.100—1.200 сўмдан маош олмоқдалар.

СУРАТДА: Меҳмонжон опа Қорабоева ўғиллари Нурмамат ва Тўлқинбой билан.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ЛОЙИҲА

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДА

ШАРТНОМА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар халқаро ҳамжамиятнинг тўла ҳуқуқли аъзоларидир. Улар иттифоқдош давлатлардан ҳар бирининг манфаатларига ва уларнинг умумий манфаатларига путур етказмай, Иттифоқнинг халқаро мажбуриятларини бузмай ажнабий давлатлар билан бевосита дипломатия, консуллик, савдо алоқалари ва бошқа алоқалар ўрнатишга, улар билан тўла ҳуқуқли ваколатхоналар айирбошлашга, халқаро шартномалар тузишга ва халқаро ташкилотлар фаолиятида қатнашишга ҳақлидирлар.

II. ИТТИФОҚНИНГ ТУЗИЛИШИ

1-модда. **Иттифоққа аъзолик**

Давлатларнинг Иттифоққа аъзолиги ихтиёрийдир.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар унга бевосита ёки бошқа давлатлар таркибида кирадилар. Бу эса уларнинг ҳуқуқларига путур етказмайди ва шартнома юзасидан олинган мажбуриятлардан халос қилмайди. Уларнинг ҳаммалари тенг ҳуқуқларга эгадирлар ва тенг мажбуриятларни зиммаларига оладилар.

Бири бошқа давлат таркибига кирадиган давлатлар ўртасидаги муносабатлар улар ўртасидаги шартномалар билан ва ўзи таркибига кирган давлатнинг Конституцияси билан тартибга солинади.

Иттифоқ ушбу шартномани тан олувчи бошқа демократик давлатларнинг кириши учун очиқдир.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар шартнома қатнашчилари белгилаган ва Конституцияда ҳамда Иттифоқ қонунларида мустаҳкамлаб берилган тартибда ундан эркин чиқиш ҳуқуқини сақлаб қоладилар.

2-модда. **Иттифоқ фуқаролиги**

Иттифоққа кирувчи давлатнинг фуқароси айни вақтда Иттифоқнинг фуқаросидир.

ССР Иттифоқининг фуқаролари Иттифоқ Конституциясида, қонунларида ва халқаро шартномаларида мустаҳкамлаб қўйилган тенг ҳуқуқларга, эркинликлар ва мажбуриятларга эгадирлар.

3-модда. **Иттифоқ ҳудуди**

Иттифоқ ҳудуди уни ташкил этувчи барча давлатларнинг ҳудудларидан иборатдир.

Шартнома қатнашчилари шартнома имзоланган пайтда улар орасида мавжуд бўлган чегараларни тан оладилар.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги чегаралар фақат улар орасидаги шартноманинг бошқа қатнашчилари манфаатларини бузмайдиган битимга мувофиқ ўзгартирилиши мумкин.

4-модда. **Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги муносабатлар**

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўртасидаги муносабатлар ушбу шартнома билан, СССР Конституцияси билан, уларга зид бўлмаган шартномалар ва битимлар билан тартибга солинади.

Шартнома қатнашчилари Иттифоқ таркибидаги ўз муносабатларини тенглик, суверенитетни, ҳудудий бирликни ҳурматлаш, ички ишларга аралашмаслик, низоларни тинч воситалар билан ҳал этиш, ҳамкорлик, ўзаро ёрдам, Иттифоқ шартномаси ва республикалараро битимлар юзасидан олинган мажбуриятларни виждонан бажариш асосига қурадилар.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар: ораларидаги муносабатларда куч ишлатмаслик ва куч ишлатиш билан дўқ қилмаслик; бир-бирининг ҳудудий яхлитлигига қасд қилмаслик; ўз ҳудудида ажнабий давлатларнинг қуролли бўлинмалари ва ҳарбий базалари жойлаштирилишига йўл қўймаслик, Иттифоқнинг мақсадларига зид келадиган ёки уни ташкил этувчи давлатларга қарши қаратилган битимларни тузмаслик мажбуриятини оладилар.

Иттифоқнинг қуролли кучларидан мамлакат ичкарисида фойдаланишга йўл қўйилмайди, уларнинг табиий офатлар ва экология фалокатлари оқибатларини тугатишда қатнашиши, шунингдек фавқулодда ҳолат тартиби тўғрисидаги қонунда кўзда тутилган ҳоллар бундан мустаснодир.

5-модда. **ССР Иттифоқи бошқарувидаги соҳа**

Шартнома қатнашчилари ССР Иттифоқига қуйидаги ваколатларни берадилар:

— Иттифоқ суверенитетини ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш; уруш эълон қилиш ва сулҳ тузиш; мудофаани таъминлаш ва Иттифоқнинг қуролли кучларига, чегара, ички, темир йўл қўшинларига раҳбарлик қилиш; қурол-яроғ ва ҳарбий техника ишлаб чиқишни ҳамда ишлаб чиқаришни уюштириш ва бу ишларга раҳбарлик қилиш.

— Иттифоқнинг давлат хавфсизлигини таъминлаш; Иттифоқнинг давлат чегарасини, денгиз ва осмон чегараси тартиботини белгилаш ва муҳофаза қилиш; республикалар хавфсизлик идораларининг фаолиятини мувофиқлаштириб туриш.

— Иттифоқнинг ташқи сиёсатини амалга ошириш ва республикаларнинг ташқи сиёсий фаолиятини мувофиқлаштириб туриш; ажнабий давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан муносабатларда Иттифоқ номидан вакиллик қилиш; Иттифоқнинг халқаро шартномаларини тузиш.

— Иттифоқнинг ташқи иқтисодий фаолиятини амалга ошириш ва республикаларнинг ташқи иқтисодий фаолиятини мувофиқлаштириб туриш; халқаро иқтисодий ва молиявий ташкилотларда Иттифоқ номидан вакиллик қилиш, Иттифоқнинг ташқи иқтисодий битимларини тузиш.

— Иттифоқ бюджетини тасдиқлаш ва ижро этиш, пул чиқаришни амалга ошириш; Иттифоқнинг олтин захирасини, олмос ва валюта жамғармаларини сақлаш; космик тадқиқотларга, умумиттифоқ алоқа ва ахборот, геодезия ва картография, метрология ва стандартлаш тизимларига раҳбарлик қилиш; атом энергетикасини бошқариш,

— Иттифоқ Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш; Иттифоқ ваколатлари доирасида қонунлар қабул этиш ва республикалар билан келишиб олинган масалалар юзасидан қонун асосларини белгилаб бериш; олий Конституциявий назорат.

— Федерациянинг ҳуқуқни муҳофаза этиш идоралари фаолиятига раҳбарлик қилиш ҳамда жиноятчиликка қарши курашда Иттифоқ ва республикаларнинг ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари фаолиятини мувофиқлаштириб туриш.

6-модда. **Иттифоқ ва республикалар биргаликда бошқарадиган соҳа**

Иттифоқ ва республикаларнинг давлат ҳокимияти ҳамда бошқаруви идоралари қуйидаги ваколатларни биргаликда амалга оширадилар:

— Ушбу шартномага ва СССР Конституциясига асосланган Иттифоқ конституциявий тузумини ҳимоя қилиш; СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш.

— Иттифоқнинг ҳарбий сиёсатини белгилаш, мудофаани уюштириш ва таъминлаш тадбирларини амалга ошириш; армияга чақириш ва ҳарбий хизматни ўташнинг ягона тартибини белгилаш; республикалар ҳудудида қўшинларнинг фаолияти ва ҳарбий иншоотларнинг жойлаштирилиши билан боғлиқ бўлган масалаларни ҳал этиш; халқ хўжалигини сафарбарликка тайёрлашни уюштириш; мудофаа соҳаси корхоналарини идора қилиш.

— Иттифоқ давлат хавфсизлиги стратегиясини белгилаш ва республикалар давлат хавфсизлигини таъминлаш; шартноманинг тегишли қатнашчиси розилиги билан Иттифоқнинг давлат чегарасини ўзгартириш; давлат сирларини сақлаш; Иттифоқ ташқарисига чиқарилиши мумкин бўлмаган стратегик заҳиралар ва маҳсулотлар рўйхатини аниқлаш; экология хавфсизлиги соҳасидаги умумий қоидалар ва меъёрларни белгилаш; парчаланадиган ва радиоактив материалларни олиш, асраш ва улардан фойдаланиш тартибини ўрнатиш.

— ССР Иттифоқининг ташқи сиёсий йўлини белгилаш ва шу йўлнинг ўтказилишини назорат қилиш; СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва манфаатларини, республикаларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини халқаро муносабатларда ҳимоя қилиш;

ташқи иқтисодий фаолият асосларини белгилаш; халқаро қарзлар ва кредитлар тўғрисида битимлар тузиш, Иттифоқнинг ташқи давлат қарзини тартибга солиш; ягона божхоналар иши; Иттифоқнинг иқтисодий зонаси ва денгизларнинг соҳилга яқин қисми табиий бойликларини муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш.

— Иттифоқнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти стратегиясини аниқлаш ва умумиттифоқ бозорини вужудга келтириш учун шароит яратиш; умумий валютага асосланган ягона молия, кредит, пул, солиқ, суғурта ва нарх сиёсатини ўтказиш; Иттифоқнинг олтин захирасини, олмос ва валюта жамғармаларини вужудга келтириш ҳамда улардан фойдаланиш; умумиттифоқ дастурларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш; Иттифоқ бюджетининг ижро этилиши ва пул чиқарилиши устидан назорат қилиш; маҳаллий ривожланиш ҳамда табиий офат ва фалокатларнинг оқибатларини тугатиш умумиттифоқ жамғармаларини вужудга келтириш; стратегик захираларни яратиш; ягона умумиттифоқ ҳисобини юритиш.

— Ёқилғи-энергетика захиралари соҳасида ягона сиёсат ва мувозанатни ишлаб чиқиш, мамлакатнинг энергетика тизимини, магистрал газ-нефть қувурларини, умумиттифоқ темир йўл, ҳаво ва денгиз транспортини бошқариш; табиатдан фойдаланиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш асосларини белгилаш, сув хўжалигини ва республикалараро аҳамиятга молик бўлган (табиат бойликларини) бошқариш соҳасидаги ишларни мувофиқлаштириб туриш.

— Иш билан таъминлаш, аҳолининг кўчиб юриши, меҳнат шароитлари ва уни муҳофаза қилиш, ижтимоий таъминот ва суғурта, халқ таълими, соғлиқни сақлаш масалаларига оид ижтимоий сиёсат асосларини аниқлаш; фуқаролар бир республикадан иккинчисига кўчиб борганида пенсия таъминотининг ва бошқа ижтимоий кафолатларни сақлаб қолишнинг ягона тартибини белгилаш; даромадларни ва кафолатланган энг оз тирикчилик даражасини индекслашнинг ягона тартибини белгилаш.

— Фундаментал илмий тадқиқотларни уюштириш ҳамда фан-техника тараққиётини рағбатлантириш, илмий ва муаллим кадрлар тайёрлаш ҳамда уларни аттестациядан ўтказишнинг умумий қоидалари ва мезонларини белгилаш; даволаш воситалари ва усулларидан фойдаланишнинг умумий тартибини аниқлаш;

— миллий маданиятларни ривожлантиришга ва ўзаро бойитишга кўмаклашиш; оз сонли халқларнинг қадимий истиқомат муҳитини, улар иқтисодий ва маданий ривожланиши шароитини сақлаб қолиш.

— Иттифоқ Конституциясига ва қонунларига, Президент фармонларига, Иттифоқ ваколати доирасида қабул этиладиган қарорларга риоя этилишини назорат қилиш; умумиттифоқ криминалистика ҳисобот-ахборот тизимини вужудга келтириш, бир неча республикалар ҳудудида содир этилган жиноятларга қарши курашни уюштириш; ахлоқ тузатиш муассасаларини ташкил этишнинг ягона тартибини аниқлаш.

7-модда. **Иттифоқ давлат идораларининг ваколатларини ҳамда Иттифоқ ва республикалар давлат идоралари муштарак ваколатларини амалга ошириш тартиби**

Муштарак ваколат жумласига киритилган масалалар Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар ҳокимият ва бошқарув идоралари томонидан келишиб олиш, махсус битимлар тузиш, Иттифоқ ва республикаларнинг қонун асосларини ва шу асосларга мувофиқ республикаларнинг тегишли қонунларини қабул этиш йўли билан ҳал қилинади. Иттифоқ идоралари ихтиёрига берилган масалалар мазкур идоралар томонидан бевосита ҳал қилинади.

5 ва 6-моддаларга мувофиқ Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идоралари қарамоғигагина ёки Иттифоқ ва республикалар идораларининг муштарак ваколати соҳасига ўтказилмаган ваколатлар республикалар қарамоғида қолади ва улар томонидан мустақил равишда ёки улар ўртасидаги икки томонлама ва кўп томонлама битимлар асосида амалга оширилади. Шартнома имзоланганидан кейин Иттифоқ ва республикалар бошқарув идораларининг ваколатларига тегишли ўзгартишлар киритилади.

Шартнома қатнашчилари шунга асосланадиларки, умумиттифоқ бозори қарор топган сайин иқтисодиётни бевосита давлат томонидан бошқариш соҳаси қисқариб боради. Бошқарув идоралари ваколатларининг зарур тарзда қайта тақсимланиши ёки ҳажми ўзгартирилиши Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг розилиги билан амалга оширилади.

Иттифоқ идораларининг ваколатларини амалга оширишга ёки Иттифоқ ва республикалар идоралари муштарак ваколатлари соҳасидаги ҳуқуқларни бажариш ва мажбуриятларни ижро этиш масалаларига оид баҳслар муросага келтириш тартиб-қоидалари билан ҳал қилинади. Муросага келинмаган тақдирда баҳслар Иттифоқ конституциявий суди муҳокамасига топширилади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқ идораларини биргаликда тузиш воситаси билан, шунингдек қарорларни келишиб олиш ва уларни ижро этиш махсус тартиб-қоидаси орқали Иттифоқ идораларининг ваколатларини амалга оширишда қатнашадилар.

Ҳар бир республика Иттифоқ билан шартнома тузиш орқали ўзининг айрим ваколатларини амалга оширишни Иттифоққа қўшимча равишда топшириши, Иттифоқ эса барча республикаларнинг розилиги билан ўзининг айрим ваколатларини бир ёки бир неча республика ҳудудида амалга оширишни шу республикаларга топшириши мумкин.

8-модда. **Мулкчилик**

Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар мулкнинг барча шаклларини эркин ривожлантириш ва ҳимоя этишни таъминлайдилар ҳамда ягона умумиттифоқ бозори доирасида корхоналар ва хўжалик ташкилотларининг фаолияти учун шароит яратадилар.

Ер, ер ости бойликлари, сувлар, бошқа табиий бойликлар, наботот ва ҳайвонот дунёси республикаларнинг мулки ва улар халқларининг дахлсиз бисотидир. Улардан фойдаланиш, уларга эгалик қилиш ва уларни тасарруф этиш (мулкчилик ҳуқуқи) республикаларнинг қонунлари билан белгилаб қўйилади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идоралари зиммасига юклатилган ваколатларни амалга ошириш учун зарур бўлган давлат мулки иншоотларини Иттифоққа бириктириб қўядилар.

Иттифоқ бошқарувидаги давлат мулки уни ташкил этувчи давлатларнинг муштарак мулки бўлиб, улардан умумий манфаатлар йўлида, шу жумладан қолоқ минтақаларни жадал ривожлантириш манфаатлари йўлида фойдаланилади.

Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқнинг ушбу шартнома тузилган пайтда мавжуд бўлган олтин заҳирасида, олмос ва валюта жамғармаларида ўз улушига эга бўлишга ҳақлидирлар. Уларнинг хазиналарни янада кўпайтиришдаги ва улардан фойдаланишдаги иштироки алоҳида битимларда белгилаб берилади.

9-модда. **Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари**

Иттифоқ давлат бюджетини ва Иттифоқнинг ваколатларини бажариш билан боғлиқ бўлган бошқа ҳаражатларни пул билан таъминлаш учун республикалар билан келишиб белгиланадиган миқдорда Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари, шунингдек уларнинг умумиттифоқ дастурларига улуший ажратмалари тайинлаб қўйилади. Мазкур ажратмаларнинг ҳажми ва нима мақсадга ишлатилиши Иттифоқ билан республикалар ўртасидаги битимларга мувофиқ уларнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти кўрсаткичларини ҳисобга олиб тартибга солинади.

10-модда. **Иттифоқ Конституцияси**

Ушбу шартнома Иттифоқ Конституциясининг асосидир.

11-модда. **Қонунлар.**

Иттифоқнинг қонунлари, уни ташкил этувчи давлатларнинг Конституциялари ва қонунлари ушбу шартноманинг қоидаларига зид бўлмаслиги лозим.

Иттифоқнинг ўз бошқарувидаги масалаларга оид қонунлари республикалар ҳудудида устун бўлади ва ижро этиш учун мажбурийдир.

Республиканинг Иттифоқ бошқарувига ўтказилган масалалардан ташқари барча масалаларга оид қонунлари республика ҳудудида устун бўлади.

Республика, башарти Иттифоқнинг қонуни ушбу шартномани бузадиган бўлса, республиканинг ўз ваколатлари доирасида қабул этган Конституциясига ёки қонунларига зид бўлса, ўз ҳудудида унинг амал қилишини тўхтатиб қўйишга ва бу хусусда норозилик билдиришга ҳақлидир.

Башарти республиканинг қонуни ушбу шартномани бузадиган бўлса, Иттифоқнинг ўз ваколатлари доирасида қабул этган Конституциясига ёки қонунларига зид бўлса, Иттифоқ бу хусусда норозилик билдиришга ва мазкур қонуннинг амал қилишини тўхтатиб қўйишга ҳақлидир.

Иккала ҳолатдаги баҳслар муросага келтириш тартиб-қоидалари билан ҳал этилади ёки Иттифоқ конституциявий судига берилади.

III. ИТТИФОҚ ИДОРАЛАРИ

12-модда. **Иттифоқ идораларини тузиш**

Иттифоқ ҳокимият ва бошқарув идоралари халқларнинг ўз хоҳиш-иродасини эркин изҳор қилиши ҳамда Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг вакиллари иштирокида тузилади. Бу идоралар ушбу шартноманинг ва Иттифоқ Конституциясининг қоидаларига қатъий мувофиқ равишда ишлайди.

13-модда. **ССР Иттифоқи Олий Кенгаши**

ССР Иттифоқининг Олий Кенгаши Иттифоқнинг қонун чиқарувчи ҳокимиятини амалга оширади, у икки палатадан: Республикалар Кенгаши ва Иттифоқ Кенгашидан иборат бўлади.

Республикалар Кенгаши республикаларнинг олий ҳокимият идоралари вакил қилиб юборган намояндалардан иборат бўлади. Республикалар Кенгашида республикаларнинг ва миллий-ҳудудий тузилмаларнинг шартнома имзоланган пайтда СССР Олий Кенгаши Миллатлар Кенгашидаги мавжуд миқдордаги депутатлик ўринлари сақланиб қолади.

Иттифоқ таркибига бевосита кирувчи республикадан шу палатанинг барча депутатлари масалаларни ҳал этишда битта умумий овозга эга бўладилар. Вакилларни сайлаш тартиби ва уларнинг нормалари республикаларнинг махсус битимида ва ССР Иттифоқининг сайлов қонунида белгилаб қўйилади.

Иттифоқ Кенгаши бутун мамлакат аҳолиси томонидан тенг сонли сайловчилари бўлган сайлов округларида сайланади.

Иттифоқ Олий Кенгашининг палаталари биргаликда СССР Конституциясига ўзгартишларни киритадилар; СССР таркибига янги давлатларни қабул қиладилар; Иттифоқнинг ички ва ташқи сиёсати асосларини белгилайдилар; Иттифоқ бюджетини ва унинг ижроси ҳақидаги ҳисоботни тасдиқлайдилар; уруш эълон қиладилар ва сулҳ тузадилар; Иттифоқ чегараларининг ўзгаришини тасдиқлайдилар.

Республикалар Кенгаши Иттифоқ идораларини ташкил этиш ва улар фаолиятининг тартиби тўғрисида қонунлар қабул қилади; республикалар ўртасидаги муносабат масалаларини кўриб чиқади; ССР Иттифоқининг халқаро шартномаларини тасдиқлайди; ССР Иттифоқи конституциявий судини сайлайди; ССР Иттифоқи Вазирлар Маҳкамасининг тайинланишига розилик беради.

Иттифоқ Кенгаши СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинликлари таъминланиши масалаларини кўриб чиқади, Республикалар Кенгашининг ваколатига ўтказилган масалалардан ташқари барча масалалар юзасидан қонунлар қабул қилади.

Иттифоқ Кенгаши қабул қилган қонунлар Республикалар Кенгаши маъқуллаганидан кейин кучга киради. Башарти Иттифоқ Кенгаши қабул қилган қонун Республикалар Кенгашида маъқулланмаса, у Иттифоқ Кенгашида такрор кўриб чиқилади ва шу палата депутатларининг камида учдан икки қисми тасдиқлашни ёқлаб овоз берган тақдирда кучга киради.

14-модда. **Совет Суверен Республикалари Иттифоқининг Президенти**

Иттифоқ Президенти — Иттифоқ давлатининг бошлиғидир, у олий ижроия бошқарув ҳокимиятига эга бўлади.

Иттифоқ Президенти Иттифоқ шартномасига, Иттифоқ Конституцияси ва қонунларига риоя этилишига кафил бўлади; Иттифоқ қуролли кучларининг бош қўмондони ҳисобланади; хорижий мамлакатлар билан муносабатларда Иттифоқ номидан иш кўради; Иттифоқнинг халқаро мажбуриятлари бажарилишини назорат қилади.

Президент Иттифоқ фуқаролари томонидан яширин овоз бериш йўли билан умумий, тенг ва тўғри сайлов ҳуқуқи асосида 5 йил муддатга ва сурункасига кўпи билан икки муддатга сайланади. Умуман Иттифоқда ва уни ташкил этувчи кўпчилик давлатларда овоз беришда қатнашган сайловчилар овозларининг ярмидан кўпини олган номзод сайланган ҳисобланади.

15-модда. **ССР Иттифоқи вице-президенти**

ССР Иттифоқининг вице-президенти ССР Иттифоқи Президенти билан бирга сайланади. Иттифоқ вице-президенти Иттифоқ Президенти берган ваколатга мувофиқ унинг айрим вазифаларини бажаради, СССР Президенти бўлмаган пайтларда ва у ўз вазифаларини бажариш имкониятига эга бўлмаганида унинг ўрнини босади.

16-модда. **ССР Иттифоқи Вазирлар Маҳкамаси**

Иттифоқ Вазирлар Маҳкамаси — Иттифоқ Президентига бўйсунадиган ва Олий Кенгаш олдида масъул бўлган Иттифоқ ижроия ҳокимиятининг коллегиал идорасидир.

Вазирлар Маҳкамаси Иттифоқ Президенти томонидан Иттифоқ Олий Кенгаши билан келишиб тузилади.

Иттифоқ Вазирлар Маҳкамасининг ишида республикалар ҳукуматларининг бошлиқлари ҳал қилувчи овоз билан қатнашишлари мумкин.

17-модда. **ССР Иттифоқининг конституциявий суди**

Иттифоқ конституциявий суди Иттифоқ ва республикаларнинг қонун ҳужжатлари, Иттифоқ Президенти ва республикалар Президентларининг фармонлари, Иттифоқ Вазирлар Маҳкамаси меъёрий ҳужжатларининг Иттифоқ шартномасига ва Иттифоқ Конституциясига мувофиқлиги тўғрисидаги масалаларни кўриб чиқади, шунингдек Иттифоқ билан республикалар ўртасидаги, республикалар ўртасидаги баҳсларни ҳал этади.

18-модда. **Иттифоқ (федерация) судлари**

Иттифоқ (федерация) судлари — Совет Суверен Республикалари Иттифоқининг Олий суди, Иттифоқнинг олий ҳакамлик суди, Иттифоқ қуролли кучларидаги судлардан иборат.

Иттифоқ Олий суди ва Иттифоқ олий ҳакамлик суди Иттифоқ ваколатлари доирасида судлов ҳокимиятини амалга оширади. Республикалар Олий суд ва ҳакамлик идораларининг раислари лавозимларига кўра тегишли Иттифоқ Олий суди ва Иттифоқ олий ҳакамлик суди таркибига кирадилар.

19-модда. **ССР Иттифоқи Прокуратураси**

Иттифоқ қонун ҳужжатларининг бажарилиши устидан назоратни Иттифоқ Бош прокурори, республикаларнинг бош прокурорлари (прокурорлари) ва уларга бўйсунувчи прокурорлар амалга оширадилар.

Иттифоқ Бош прокурори Иттифоқ Олий Кенгаши томонидан тайинланади ва унга ҳисобот беради.

Республикаларнинг бош прокурорлари (прокурорлари) уларнинг қонун чиқарувчи олий идоралари томонидан тайинланади ва лавозимларига кўра Иттифоқ Прокуратураси ҳайъати таркибига киради. Улар Иттифоқ қонунларининг ижроси устидан назорат қилиш соҳасидаги ўз фаолиятида ўз давлатларининг қонун чиқарувчи олий идораларига ҳам, шунингдек Иттифоқ Бош прокурорига ҳам ҳисобот берадилар.

IV. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

20-модда. **Совет Суверен Республикалари Иттифоқининг расмий тили**

Республикалар ўз давлат тилини (тилларини) мустақил белгилайдилар. Шартнома қатнашчилари рус тилини Иттифоқнинг расмий тили деб биладилар.

21-модда. **Иттифоқ пойтахти**

Москва шаҳри ССР Иттифоқининг пойтахтидир.

22-модда **Иттифоқнинг Давлат рамзи**

ССР Иттифоқининг Давлат герби, байроғи ва Мадҳияси бўлади.

23-модда. **Шартноманинг кучга кириши**

Ушбу шартнома Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг ҳокимияти олий идоралари томонидан маъқулланади ва уларнинг мухтор делегациялари имзолаган пайтдан бошлаб кучга киради.

Шартномани имзолаган давлатлар учун ССР Иттифоқини ташкил этиш тўғрисидаги 1922 йил шартномаси шу кундан бошлаб кучини йўқотган ҳисобланади.

Шартнома кучга киргач, уни имзолаган давлатлар учун энг кўп қулайлик тартиби амал қила бошлайди.

Совет Суверен Республикалари Иттифоқи билан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи таркибига кирувчи, аммо ушбу шартномани имзоламаган республикалар муносабатлари ССР Иттифоқининг амалдаги қонунлари, ўзаро мажбуриятлар ва битимлар асосида тартибга солиниши лозим.

24-модда. **Шартнома юзасидан масъулият**

Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар қабул этилган мажбуриятларни бажариш учун ўзаро масъул бўладилар ва ушбу шартномани бузиш оқибатида етказилган зарарнинг ўрнини қоплайдилар.

25-модда. **Шартномани ўзгартириш ва тўлдириш тартиби**

Ушбу шартнома ёки унинг айрим қоидалари Иттифоқни ташкил этувчи барча давлатларнинг розилиги билангина бекор қилиниши, ўзгартирилиши ёки тўлдирилиши мумкин.

Зарурат туғилган тақдирда, шартномани имзолаган давлатлар ўртасидаги битимга биноан унга иловалар қабул этилиши мумкин.

26-модда. **Иттифоқ олий идораларининг давомийлиги**

Давлат ҳокимияти ва бошқарувининг узлуксизлигини таъминлаш мақсадида Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг қонун чиқарувчи, ижрочи ва судлов олий идоралари Совет Суверен Республикалари Иттифоқининг олий давлат идоралари тузилгунга қадар ушбу шартномага ва СССРнинг янги Конституциясига мувофиқ ўз ваколатларини сақлаб қоладилар.

СССР ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

СССР Вазирлар Маҳкамаси юк жўнатувчилар (юк олувчилар) билан тузилган шартномаларга мувофиқ 1991 йилда янги узилган мева-сабзавот маҳсулотларини мамлакатнинг Жанубий минтақаларидан бошқа минтақаларга ўз самолётларида ташишни СССР Мудофаа вазирлигига топширди.

СССР Мудофаа вазирлиги самолётларида янги узилган мева-сабзавот маҳсулотларини ташишга СССР Граждан авиацияси вазирлигининг қатновдаги самолётлар билан юк ташиш тарифларига биноан самолётларни юк ортиладиган аэродромларга етказиш харажатларини ҳисобга олмай ҳақ тўланади. Бунда ҳарбий самолётларнинг фуқаро авиацияси аэродромларидан учиши ва қўниши учун ҳақ тўланиши лозим.

СССР Мудофаа вазирлигини мева-сабзавот маҳсулотларини ташиб берганлик учун юк жўнатувчилар (юк олувчилар)дан олган маблағнинг 70 фоизини Иттифоқ бюджетига ўтказишдан озод қилишга қарор қилинди.

СССР Фуқаро авиацияси вазирлигига СССР Мудофаа вазирлигининг мева-сабзавот маҳсулотларини ташиётган самолётларига амалдаги шартларга мувофиқ ҳеч қандай тўсқинликсиз хизмат қилишни таъминлаш топширилди.

СССР Табиат ресурслари вазирлиги ва СССР Мудофаа вазирлиги ушбу фармойишда кўзда тутилган янги узилган мева-сабзавот маҳсулотларини ташиш учун зарур миқдорда авиация ёнилғиси ажратиш тўғрисидаги масалани ҳал этишлари лозим.

ҲАҚ ТУЛАШ ТЎХТАТИЛАДИ

СССР Молия вазирлиги ва СССР Жамғарма банки маълум қиладики, СССР Жамғарма банки муассасалари 1966 йилги давлат 3 фоизли ички ютуқли заём облигациялари ҳақини тўлашни 1991 йил 1 июлдан бошлаб тўхтатади.

• Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Қонуни

ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

I БОБ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. **Оммавий ахборот воситалари**

Оммавий ахборот воситалари деганда газеталар, журналлар, телекўрсатув ва радиоэшиттириш программалари, ҳужжатли кино, оммавий ахборот тарқатишнинг бошқа даврий нашрлари тушунилади.

Матбуот, телевидение ва радио, бошқа оммавий ахборот воситаларининг таҳририятлари муайян оммавий ахборот воситасининг вакили ҳисобланадилар. Таҳририят ўз Устави асосида иш олиб борадиган юридик шахсдир. Таҳририят иқтисодий мустақиллик асосида хўжалик фаолиятини юритиши мумкин.

2-модда. **Сўз эркинлиги ва оммавий ахборот воситаси**

Ўзбекистон ССРда барча оммавий ахборот воситалари эркиндир.

Ушбу Қонун Ўзбекистон ССР Конституцияси асосида ҳар бир фуқаронинг сўз эркинлигига, оммавий ахборот воситаларида чиқиш, ўз фикри ва эътиқодини ошкора баён этиш ҳуқуқига кафолат беради.

Оммавий ахборот воситалари ахборотни излаш, танлаш, қабул қилиш ва оммалаштиришда қонунга мувофиқ иш олиб борадилар.

Оммавий ахборот воситаларини цензура қилишга йўл қўйилмайди.

3-модда. **Оммавий ахборот воситаларининг тили**

Оммавий ахборот воситалари ўз фаолиятларини Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ҳақидаги Ўзбекистон ССР Қонуни асосида олиб борадилар. Жумҳурият фуқароларининг ўз она тилларида ахборот олиш ва ахборот бериш ҳуқуқларига кафолат берилади.

4-модда. **Сўз эркинлигини суиистеъмол қилишга йўл қўйилмаслиги**

Оммавий ахборот воситаларидан давлат сирини ёки қонун билан махсус сақланадиган ўзга сирни очиш, мавжуд давлат тузуми ва ижтимоий тузумни зўрлик билан ағдариб ташлашга ёки ўзгартиришга даъват қилиш, урушни, зўравонлик, шафқатсизликни, ирқий, миллий, диний устунликни тарғиб этиш, шармсиз суратлар тарқатиш учун, жиноий жавобгарликка сабаб бўладиган бошқа хатти-ҳаракатларни қилиш мақсадида фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Фуқароларнинг шахсий ҳаётига ўзларининг рухсатисиз аралашиш, уларнинг шаъни ва қадр-қимматини таҳқирлаш учун оммавий ахборот воситаларидан фойдаланиш тақиқланади ҳамда қонунга мувофиқ жазоланади.

Прокурор ёки терговчининг ёзма рухсатисиз дастлабки тергов материалларини эълон этиш, номини кўрсатмаслик шарти билан маълумот берган шахсни айтиш (суд ошкор этишни талаб қиладиган ҳоллар бундан мустаснодир), балоғатга етмаган қонунбузарнинг шахсини унинг розилигисиз ёки унинг қонуний вакили розилигисиз ошкор қилиш, муайян иш бўйича суд қарори чиқмасдан туриб шу иши судда кўриб чиқиш натижаларини олдиндан айтиш ёки ўзгача йўл билан (судга унинг қарори ёки ҳукми қонуний кучга кирмай туриб таъсир кўрсатиш ман этилади.

II БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

5-модда. **Оммавий ахборот воситасини таъсис этиш ҳуқуқи**

Халқ депутатлари Советлари ва бошқа давлат идоралари, рўйхатга олинган сиёсий партиялар, жамоат бирлашмалари, оммавий ҳаракатлар, ижодий уюшмалар, фуқароларнинг қонунга мувофиқ тузилган кооператив, диний, ўзга бирлашмалари, меҳнат жамоалари оммавий ахборот воситаларини таъсис этиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оммавий ахборот воситаларининг бирор турига якка ҳокимлик қилишга йўл қўйилмайди.

6-модда. **Оммавий ахборот воситаларини рўйхатга олиш**

Оммавий ахборот воситаларининг таҳририяти ўз фаолиятини тегишли оммавий ахборот воситаси рўйхатга олинганидан сўнг амалга оширади.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза муассис (таъсис этувчи) томонидан Ўзбекистон ССР Матбуот давлат комитетига топширилади. Рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза у олинган кундан бошлаб бир ой муддат ичида кўриб чиқилиши лозим.

Чет эл аҳлига мўлжалланган оммавий ахборот воситалари Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси томонидан рўйхатга олинади.

Оммавий ахборотни чиқаришга киришиш ҳуқуқи гувоҳнома олинган кундан бошлаб бир йил давомида сақланиб туради. Бу муддат ўтказиб юборилган тақдирда рўйхатдан ўтказганлик тўғрисидаги гувоҳнома ўз кучини йўқотган деб ҳисобланади.

7-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги аризада қуйидагилар кўрсатилиши керак:

1) муассис;

2) оммавий ахборот воситасининг номи, тили (тиллари), қаерда жойлашганлиги;

3) мақсадлари ва вазифалари;

4) аҳолининг қандай доирасига мўлжалланганлиги;

5) оммавий ахборот воситасини қанчалик тез-тез чиқариб туриш кўзда тутилаётганлиги, ҳажми, моддий-техникавий ҳамда пул билан таъминлаш манбалари.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш чоғида қонунга зид бўлмаган ўзга маълумотлар ҳам талаб қилиб олиниши мумкин.

Рўйхатга олиш ҳақи Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон МССР қонунларида белгиланган тартиб ва ҳажмларда ундирилади.

8-модда. **Ахборотни рўйхатдан ўтказмай туриб тарқатиш**

Давлат ҳокимияти ва бошқарувви идоралари, бошқа давлат идоралари расмий норматив ҳужжатлар ёки ўзга ҳужжатлар, суд амалиётини ёритувчи бюллетенлар чиқариш учун ахборотни рўйхатдан ўтказмай туриб ошкора тарқатиш ҳуқуқига эга. Корхоналар, ташкилотлар, ўқув ва илмий муассасалар ўз фаолиятларида зарур бўлган ахборот материалларини ва ҳужжатларни рўйхатдан ўтказмай нашр этиш ва тарқатиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оммавий тарқатишга мўлжалланган ёки кўлёзма тарзида кўпайтириладиган босма, аудио ва аудиовизуал маҳсулотни техникавий воситалар ёрдамида тайёрлаш ишлари рўйхатдан ўтказиш талаб қилинмайди.

9-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш фақат қуйидаги асосларга мувофиқ рад этилади:

1) агар оммавий ахборот воситасининг номи, мақсадлари ва вазифалари Ўзбекистон ССР Конституциясига, мустақиллик тўғрисидаги Декларацияси ҳамда ушбу Қонунга зид бўлса;

2) агар рўйхатга олувчи идора илгари худди шу номдаги оммавий ахборот воситасига гувоҳнома берган бўлса;

3) агар ариза оммавий ахборот воситасининг фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор қонуний кучга кирганига бир йил тўлмай туриб берилган бўлса.

Рўйхатга олишни рад этиш хақидаги хабар ушбу Қонунда кўзда тутилган асосларни кўрсатилиб, ёзма равишда аризачига юборилади.

10-модда. **Оммавий ахборот воситасини чиқаришни ёки нашр этишни тўхтатиш**

Оммавий ахборот воситасини чиқариш ёки нашр этиш муассисининг ёки оммавий ахборот воситасини рўйхатга олган идоранинг қарори билан ёхуд суд [illegible] тўхтатилиши мумкин.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олган идора ёки суд ушбу Қонунда кўзда тутилган талаблар бир йил давомида такрор бузилган тақдирда оммавий ахборот воситасининг чиқарилиши ёки нашр этилишини тўхтатади.

Агар оммавий ахборот воситаси бир йилдан буён чиқарилмаётган ёки нашр этилмаётган бўлса, уни қайтадан чиқариш ёки нашр этиш учун рўйхатга олингани тўғрисидаги янги гувоҳнома талаб қилинади.

Муассис оммавий ахборот воситасини чиқаришни ёки нашр этишни тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилган тақдирда таҳририятнинг меҳнат жамоаси ёки муҳаррир (бош муҳаррир) 5-модда ва 6-модда талаблари албатта бажарилганда ўша ном билан оммавий ахборот воситасини таъсис этиш масаласини қўйиши мумкин.

11-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этганлик, шунингдек унинг фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор устидан шикоят қилиш тартиби**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш ёки рўйхатга олиш учун белгилаб қўйилган бир ойлик муддатнинг давлат идораси томонидан бажарилмаслиги, шунингдек оммавий ахборот воситаси фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор хусусида муассис ёки таҳририят судга шикоят қилиши мумкин.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш ёки унинг фаолиятини тўхтатиб қўйиш ҳақидаги қарор ғайриқонуний деб топилса, устидан шикоят берилган қарор бекор қилинади.

Суд мулкий низоларни амалдаги қонунлар асосида кўриб чиқади.

12-модда. **Оммавий ахборот воситасининг таҳририят Устави**

Оммавий ахборот воситасининг таҳририят Устави таҳририят журналистлари жамоасининг умумий йиғилишида, жамоа аъзоларининг камида учдан икки қисми ҳозир бўлса кўпчилик овоз билан қабул қилинади ва муассис томонидан тасдиқланади.

Таҳририят Устави муассис, муҳаррир (бош муҳаррир) ва таҳририят муносабатларини, журналистлар жамоасининг ваколатларини тартибга солиб туради. Уставга оммавий ахборот воситасининг фаолиятидан тушадиган даромадни тақсимлаш ва ундан фойдаланиш тартиби ҳамда бошқа қоидалар киритилади.

Таҳририят Устави Ўзбекистон ССР қонунларига зид бўлмаслиги лозим.

13-модда. **Оммавий ахборот воситасининг муассиси, муҳаррири, таҳрир ҳайъати ва ношири**

Муассис оммавий ахборот воситаси фаолиятининг дастурини (асосий қоидаларини) тасдиқлайди. Оммавий ахборот воситасини чиқарувчи таҳририят ёки ўзга муассаса дастурнинг амалга оширилишини касбий мустақиллик асосида таъминлайди.

Муҳаррир (бош муҳаррир)ни тайинлаш ва бўшатиш тартиби таҳририят устави ва муассис томонидан белгиланади.

Муҳаррир (бош муҳаррир) оммавий ахборот воситаси таҳрир ҳайъати ва таҳририяти ишига раҳбарлик қилади, муассис, ношир, муаллифлар, давлат идоралари, жамоат ташкилотлари, фуқароларнинг бошқа бирлашмалари ва фуқаролар билан муносабатларда, шунингдек судда оммавий ахборот воситаси номидан иш олиб боради.

Муҳаррир (бош муҳаррир) оммавий ахборот воситасининг фаолияти ушбу Қонунга ва Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонунларига мувофиқ бўлиши учун масъулдир.

Таҳрир ҳайъати таҳририят уставида кўзда тутилган тартибда тузилади.

Муассис, шунингдек нашриёт ёки оммавий ахборот воситасининг чиқарилишини моддий-техникавий жиҳатдан таъминловчи ўзга юридик шахс оммавий ахборот воситасининг ношири бўлиши мумкин.

14-модда. **Оммавий ахборот воситаси муассиси, таҳририяти ваноширининг ишлаб чиқариш, мулкий ва молиявий муносабатлари**

Оммавий ахборот воситасининг муассиси, таҳририяти ва ношири ўртасидаги ишлаб чиқариш, мулкий ҳамда молиявий муносабатлар амалдаги қонунлар ва шартнома асосида олиб борилади.

Шартномада қуйидагилар белгилаб қўйилади:

таҳририятни сақлаб туриш учун маблағ;

оммавий ахборот воситасининг ноширлик фаолиятидан тушадиган фойда (даромад)нинг таҳририят, муассис ва ношир тасарруфига ўтадиган қисмлари;

таҳририят ходимлари учун зарур даражада ишлаб чиқариш шароити, турмуши ва меҳнат қилиши учун ижтимоий-маиший шароитлар яратиш бўйича муассис ҳамда ноширнинг мажбуриятлари.

15-модда. **Нашрга доир маълумотлар**

Даврий босма нашрнинг ҳар бир сонида қуйидаги маълумотлар бўлиши лозим:

1) нашрнинг номи;

2) муассис;

3) муҳаррир (бош муҳаррир) фамилияси, исми-шарифи ёки расмий тахаллуси;

4) даврий нашрлар учун чиқарилиш тартиб рақами ҳамда босилиб чиққан санаси, рўзномалар учун эса шунингдек босиш учун қўл қўйилган вақт;

5) алоқа корхоналари орқали тарқатиладиган даврий нашрлар учун индекс;

6) тиражи;

7) нархи;

8) таҳририят, ношир, босмахона манзилгоҳи.

Телекўрсатув, радиоэшиттириш таҳририяти ҳар сафар эфирга чиққанда, узлуксиз эшиттириш чоғида эса — бир кеча-кундузда камида тўрт марта телекўрсатув, радиоэшиттириш таҳририяти номини эълон қилиши шарт.

16-модда. **Назорат нусхалар ва тақдим этилиши шарт бўлган нусхалар**

Вақтли босма нашрлар босилиб чиқиши биланоқ уларнинг бепул назорат нусхалари таҳририятга, муассисга, Алишер Навоий номидаги жумҳурият Давлат кутубхонасига, Китоб палатасига, ушбу босма нашр рўйхатга олинганлиги тўғрисида гувоҳнома берган идорага юборилади.

Матбаа нашрларининг назорат нусхалари ҳамда тақдим этилиши шарт бўлган нусхалари Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси ва Қорақалпоғистон МССР Вазирлар Кенгаши белгилайдиган тартибда бошқа муассаса ҳамда ташкилотларга ҳам жўнатилади.

17-модда. **Телекўрсатув ва радиоэшиттириш материалларининг сақланиши**

Телекўрсатув, радиоэшиттириш таҳририятлари эшиттириш ва кўрсатув материалларини эфирга чиққандан сўнг бир ой давомида сақлаб туришлари, олдиндан ёзиб олмай, эфирга бериладиган эшиттиришларни ва кўрсатувларни рўйхатга олиш дафтарини юритишлари ҳамда бу дафтарда эшиттиришнинг мавзусини, вақтини, эшиттириш ёки кўрсатув бошланган ва тугаган вақтни, эшиттиришни ёки кўрсатувни олиб борган кишининг фамилияси ва исмини қайд этиб қўйишлари шарт. Бундай эшиттиришларни ёки кўрсатувларни рўйхатга олиш дафтари унга сўнгги ёзув киритилган кундан бошлаб бир йил давомида сақланади. Ҳозирги замон нуқтаи назаридан ва тарихий жиҳатдан муҳим деб топилган материаллар эса тегишли қонун ҳужжатларида белгиланган тартибга мувофиқ доимий равишда сақланиши керак.

III БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТНИ ТАРҚАТИШ

18-модда. **Оммавий ахборот воситалари маҳсулотларини тарқатиш тартиби**

Оммавий ахборот воситаларининг маҳсулотларини ношир бевосита ўзи ёки шартнома асосида ёхуд бошқа қонуний асосларда алоқа корхоналари, бошқа ташкилотлар, шунингдек фуқаролар тарқатадилар.

Оммавий ахборот воситаларининг маҳсулотини нашрга доир маълумотлари кўрсатилмаган ҳолда тарқатиш тақиқланади.

Оммавий ахборот воситаси маҳсулотининг (нашр маълумотлари кўрсатилган) ҳар бир айрим сонини тарқатишга муҳаррир (бош муҳаррир) уни чиқаришга (эфирга беришга) рухсат этганидан кейингина йўл қўйилади.

Оммавий ахборот воситаси маҳсулотини қонуний асосда тарқатишга жумладан унинг тиражини ёки тиражининг бир қисмини тортиб олиш билан тўсқинлик қилишга йўл қўйилмайди. Қонуний кучга кирган суд қарори асосида тўсқинлик қилиш бундан мустасно.

19-модда. **Расмий хабарлар**

Давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари томонидан таъсис этилган оммавий ахборот воситалари ана шу идораларнинг расмий хабарларини эълон қилишлари шарт.

Таҳририят суд идорасининг мазкур оммавий ахборот воситаси орқали эълон қилиш тўғрисидаги кўрсатмаси бўлган, қонуний кучга кирган қарорини бепул ва белгиланган муддатда эълон қилиши шарт.

IV БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ФУҚАРОЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАР БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИ

20-модда. **Оммавий ахборот воситалари орқали ахборот олиш ҳуқуқи**

Фуқаролар давлат идоралари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслар фаолияти ҳақидаги ишончли маълумотларни оммавий ахборот воситалари орқали оператив тарзда олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оммавий ахборот воситалари тегишли давлат идоралари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслардан керакли маълумотларни олиш ҳуқуқига эга. Давлат идоралари, жамоат бирлашмалари, мансабдор шахслар оммавий ахборот воситаларига мавжуд маълумотларни ва ҳужжатлар билан танишиш имкониятини берадилар.

Сўралган маълумотларни тақдим этишдан бош тортганлик учун оммавий ахборот воситаси вакили юқори турувчи идорага ёки мансабдор шахсга, сўнгра эса Ўзбекистон ССР қонунларида кўзда тутилган тартибда судга мурожаат қилиши мумкин.

21-модда. **Муаллифнинг материаллари ва хатларидан фойдаланиш**

Оммавий ахборот воситаларининг журналистика, адабиёт, санъат ва фан асарларидан фойдаланишига муаллифлик ҳуқуқига риоя этилган тақдирда йўл қўйилади.

Қонунда ўзга ҳол кўзда тутилган бўлмаса, таҳририят рад этган материални оммавий ахборот воситасида мажбуран эълон қилдиришга ҳеч ким ҳақли эмас.

Муштарийларнинг хатларини эълон қилиш чоғида хат мазмунини бузмай қисқартириш ва таҳрир этишга йўл қўйилади.

22-модда. **Раддия ва жавоб ҳуқуқи**

Фуқаро ёки ташкилот оммавий ахборот воситаси таҳририятидан эълон қилинган, ҳақиқатга тўғри келмайдиган ва уларнинг шаъни ҳамда қадр-қимматига доғ туширадиган маълумотларни рад этишни талаб қилишга ҳақлидир.

Оммавий ахборот воситасида ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари поймол қилинган фуқаро ёки ташкилот ўша оммавий ахборот воситасида жавоб эълон қилишга ҳақли.

Раддия ёки жавоб махсус рукнда ёки ана шу жавобга сабаб бўлган мақола босилган айни саҳифада айни ҳарфлар билан — рўзномаларга раддия ёки жавоб келган кундан бошлаб бир ой муддат ичида, бошқа даврий нашрларда навбатдаги сонда эълон қилинади.

Раддия ёки жавоб радио ёки телевидение диктори томонидан айни программа ва туркумда жавоб келган кундан бошлаб бир ой муддат ичида ўқиб эшиттирилади. Жавоб билан чиқиш ҳуқуқи фуқаронинг ўзига ёки ташкилотнинг вакилига берилиши мумкин.

Жавоб матнини таҳрир қилишга йўл қўйилмайди.

23-модда. **Раддия ёки жавоб эълон қилиш тўғрисидаги аризаларни судда кўриб чиқиш**

Оммавий ахборот воситаси раддия ёки жавоб эълон қилишдан бош тортган ёки уларни эълон қилиш учун белгилаб қўйилган бир ойлик муддатни бузган тақдирда манфаатдор фуқаро ёки ташкилот маълумот эълон қилинган кундан бошлаб бир йил давомида судга мурожаат қилишга ҳақлидир.

Суд раддия ёки жавоб эълон қилиш тўғрисидаги аризани қонунларда кўзда тутилган тартибда кўриб чиқади.

V БОБ. ЖУРНАЛИСТНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА БУРЧЛАРИ

24-модда. **Журналист**

Журналист деганда оммавий ахборот воситаси учун материаллар тўплаш, таҳлил қилиш ва тайёрлаш билан шуғулланувчи, у билан меҳнат ёки ўзга шартнома муносабатлари билан боғланган ёки унинг берган ваколатига биноан бундай фаолият билан шуғулланувчи шахс тушунилади.

25-модда. **Журналистнинг ҳуқуқлари**

Журналист қуйидаги ҳуқуқларга эга:

1) ахборот излаш, олиш ва уни оммалаштириш;

2) журналистлик касби вазифаларини амалга ошириш муносабати билан мансабдор шахслар томонидан қабул қилиниш;

3) қонунда кўзда тутилган ҳоллардан ташқари ҳар қандай ёзувни, кино ва фотосуратга олишни амалга ошириш;

4) гувоҳномасини кўрсатиб, митинглар ва намойишларда, агар журналистнинг ҳаёти ва саломатлиги учун хавфли бўлмаса, табиий офатлар юз берган жойларда ҳозир бўлиш;

5) олинган материалларда кўрсатилган далилларни ва тафсилотларни текшириш чоғида мутахассисларга мурожаат қилиш;

6) ўз эътиқодига зид келадиган материалларни ўз имзоси билан тайёрлашдан бош тортиш;

7) таҳрир чоғида мазмуни бузилган материалдан ўз имзосини олиб ташлаш;

8) муаллифлик сир сақланишини шарт қилиб қўйиш.

Журналист ушбу Қонунга мувофиқ ўзига берилган бошқа ҳуқуқлардан ҳам фойдаланади.

26-модда. **Журналистнинг бурч ва масъулиятлари**

Журналист:

1) ўзи меҳнат муносабатлари ўрнатган оммавий ахборот воситаси ҳаракат дастурини амалга оширишга, таҳририят уставига амал қилишга;

2) ўзи бераётган ахборотнинг тўғрилигини текширишга;

3) ахборотни берган шахсларнинг хабар муаллифини кўрсатиш тўғрисидаги илтимосини қондиришга;

4) муҳаррир (бош муҳаррир) ёки таҳририят берган топшириқ қонунга зид бўлса, уни бажаришдан бош тортишга;

5) фуқароларнинг ҳуқуқларини, қонуний манфаатларини, миллий қадр-қимматини, шунингдек ташкилот ва корхоналар ҳуқуқлари, қонуний манфаатларини ҳурмат қилишга мажбур.

Журналист сўз эркинлигини суиистеъмол қилганлиги, фуқароларни, ташкилотларни бадном қиладиган, ҳақиқатга мос келмайдиган маълумотларни тарқатганлиги учун шахсан жавобгар бўлади.

Юқорида кўрсатилган қоидабузарлик учун журналист қонунда белгиланган тартибда маъмурий, моддий ёки жиноий жавобгарликка тортилиши мумкин.

Журналист ушбу Қонун доирасида ўзга бурчларни ҳам бажаради.

27-модда. **Журналистларни вакил қилиб тайинлаш**

Оммавий ахборот воситалари давлат идоралари ҳамда жамоат бирлашмаларининг идоралари билан келишиб, уларнинг ҳузурига ўз журналистларини вакил қилиб тайинлашлари мумкин.

ССР Иттифоқи, иттифоқдош жумҳуриятлар ва чет эл оммавий ахборот воситаларининг вакиллари жумҳуриятда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси ёки у ваколат берган бошқа давлат ташкилоти рухсати билан аккредитация қилиниши зарур.

VI БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНЛАРНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК

28-модда. **Оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунларни бузганлик учун жавобгарликнинг асослари**

Сўз эркинлигини суиистеъмол қилиш, ҳақиқатга тўғри келмайдиган, фуқаронинг ёки ташкилотнинг шаънига ҳамда қадр-қимматига доғ туширадиган маълумотларни тарқатиш жавобгарлик учун асос бўлади. Журналистлар томонидан судга, тергов органларига таъсир ўтказиш амалдаги қонунларга мувофиқ жиноий, маъмурий ёки ўзга жавобгарликка олиб борадиган асослардир.

Белгиланган қоидага кўра рўйхатга олинган оммавий ахборот воситаларининг эълон этилган мақсад ва вазифаларини адо этишини таъминлаш мақсадида уларни рўйхатга олувчи органлар ҳуқуқий экспертиза ўтказиб туриши, касбкорлик ёрдамини кўрсатиши, ахборот билан таъминлаши лозим.

Оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунларни бузганлик учун айбдор деб топилган давлат ва жамоат идораларининг мансабдор шахслари, шунингдек, оммавий ахборот воситасининг таҳририяти, муҳаррири (бош муҳаррири), тарқатилган хабар ва мақолаларнинг муаллифлари жавобгар бўладилар.

29-модда. **Оммавий ахборот воситаларининг фаолиятига аралашишга йўл қўйилмаслиги**

Давлат ва жамоат идораларининг мансабдор шахслари томонидан журналистларнинг касби билан боғлиқ оширишларига тўсқинлик қилиниши, журналистларни ахборот тарқатишга ёки тарқатишдан бош тортишга мажбур этиш амалдаги қонунларга мувофиқ жавобгарликка олиб келади.

30-модда. **Оммавий ахборотни ғайриқонуний тайёрлаганлик ва тарқатганлик учун жавобгарлик**

Оммавий ахборот воситасини ушбу Қонунга мувофиқ рўйхатдан ўтказмай туриб ёки уни чиқаришни ёхуд нашр этишни тўхтатиш тўғрисидаги қарордан кейин унинг маҳсулотларини тайёрлаш ва тарқатиш халқ судьяси томонидан беш юз сўм миқдорида жарима солиниб, босма ёки бошқа маҳсулотни мусодара этиш тарзида маъмурий жавобгарликка сабаб бўлади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўзда тутилган қонунбузарликни бир йил давомида такрор содир этиш жиноий жавобгарликка сабаб бўлади ва айбдорга қарашли бўлган ахборот тайёрлаш ва тарқатиш учун фойдаланиладиган техника воситаларини мусодара қилиб ёки мусодара қилмай бир минг сўмгача жарима солиш билан жазоланади.

31-модда. **Ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотларни тарқатганлик учун жавобгарликдан озод қилиш ҳоллари**

Муҳаррир (бош муҳаррир), шунингдек журналист оммавий ахборот воситасида ҳақиқатга тўғри келмайдиган материаллар тарқатилганлиги учун қуйидаги ҳолларда жавобгар бўлмайдилар:

1) агар бу маълумотлар расмий хабарлардан олинган бўлса;

2) агар улар ахборот агентликлари ёки давлат ва рўйхатга олинган жамоат идораларининг матбуот хизмати орқали олинган бўлса;

3) агар улар халқ депутатлари Советларининг сессияларида, жамоат ташкилотлари съездлари, конференциялари, пленумларида сўзланган, шунингдек бошқа ҳолатлардаги расмий нутқларнинг такрорланишидан иборат бўлса;

4) агар улар олдиндан ёзилмай эфирга берилган муаллиф нутқларида ёки ушбу Қонунга мувофиқ таҳрир қилинмайдиган нашрда бўлса.

32-[illegible] **маънавий зарарни қоплаш**

Оммавий ахборот воситаси ҳақиқатга тўғри келмайдиган, фуқаронинг шаъни ва қадр-қимматига доғ туширадиган ёки унга мулк билан боғлиқ бўлмаган бошқача зарар етказадиган маълумотни тарқатиши натижасида фуқарога етказилган маънавий (мулк билан боғлиқ бўлмаган) зарар суд қарорига мувофиқ оммавий ахборот воситаси, шунингдек айбдор мансабдор шахслар ва фуқаролар томонидан қопланади. Маънавий (мулк билан боғлиқ бўлмаган) зарарни пул билан қоплаш миқдорини суд белгилайди. Маънавий зарарни пул билан қоплаш миқдори ўн минг сўмдан ошмаслиги керак. Оммавий ахборот воситалари орқали кечирим сўраш, хатони ошкора тан олиш орқали ҳам бундай маънавий зарарнинг ўрни қопланиши мумкин.

VII БОБ. ХАЛҚАРО АЛОҚАЛАР

33-модда. **Ўзбекистон ССРда чет эл оммавий ахборот воситалари, хорижий давлатлар дипломатия ва бошқа ваколатхоналари вакилларининг фаолияти**

Оммавий ахборот воситалари соҳасидаги халқаро ҳамкорлик Ўзбекистон ССР тузган халқаро шартномалар асосида амалга оширилади.

Ўзбекистон ССРда вакил қилиб тайинланган чет эл мухбирларининг ҳамда чет эл оммавий ахборот воситалари бошқа вакилларининг ҳуқуқий ҳолати ва касбига оид фаолияти, шунингдек хорижий давлатлар дипломатия, консуллик ва бошқа расмий ваколатхоналарининг Ўзбекистон ССРда ахборотга оид фаолияти ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунлари билан, ССР Иттифоқи ҳамда Ўзбекистон ССРнинг тегишли халқаро шартномалари билан тартибга солинади.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

• Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгашининг қарори

«ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНИНИ КУЧГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни матбуотда эълон қилинган кундан бошлаб кучга киритилсин.

2. Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси:

— 1991 йилнинг 1 августига қадар республика аҳолисига мўлжалланган оммавий ахборот воситаларини рўйхатга олувчи идоралар доирасини, шунингдек тегишли оммавий ахборот воситалари рўйхатга олинганлиги тўғрисида гувоҳнома бериш учун йиғим ундириш тартиби ва миқдорини белгилаш масалаларига доир таклифларни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига киритсин;

— 1991 йил давомида ноширлик фаолиятини такомиллаштириш масалаларига доир таклифларни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига киритсин;

— матбаа маҳсулотларини чиқариш ва нашр этишни моддий-техника жиҳатдан таъминлаш ҳамда муштарийлар манфаатларини ҳимоя қилишнинг қўшимча чора-тадбирларини ишлаб чиқсин;

— Ўзбекистон ССР Ҳукуматининг тегишли қарорларини «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунига мувофиқлаштирсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раиси
Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

«Тошкент оқшоми» ва «Вечерный Ташкент» рўзномалари 25 ёшда

Журналистларнинг чекига оғир ва завқли заҳмат юки тушган. Энг кам умр кўришда илгари кончилар биринчи ўринда бўлса, ҳозир журналистлар олдинги марраға чиқишди. Бутун қалб қўрини, кўз нурини журналистикага тиккан қанчадан-қанча касбдошлар орзулари ушалмасдан айни ижод пайтида ҳаётдан кўз юмдилар, энг бой ҳаёт тажрибасини тўплаган дамларида орамиздан кетдилар. Бу кунларга кимлар етди-ю, кимлар етмади. Бу касбнинг оғирлиги-ку тушунарли, аммо завқли томони нимада, дерсиз. Бор завқ-шавқи ёзган нарсалари рўзнома, ойнома, китоб саҳифаларида тарихга айланиб, номлари унинг зарварақларида қолиши, халқимизнинг дарду-ўйлари, эзгу орзу-умидларига шерик бўлиб, у билан ҳамнафас бўлганликларидадир.

ЧОДИРДА ТУҒИЛГАН

«Тошкент оқшоми» тахламларини варақлаётиб, яна бир бор бунга амин бўласан, киши. Инсон вояга етгач, болалиги ва ёшлигини альбом суратларидан кўриб завқланади. Худди шунингдек, «Оқшом»нинг болалиги ва ёшлигини ҳам ўша тахламлардан ойнадек кўриш мумкин. Уларда Тошкентнинг сўнгги чорак асрлик тарихи мана-мен деб турибди. Худди пластинка ё магнит лентасини қўйганингизда овозлар бирдан жонланиб кетганидек, рўзнома тахламлари ҳам ўтган кунларнинг, ўтган одамларнинг ғойибона тарихини куйлаб юборгандек бўлади.

Хаёл беихтиёр рўзнома туғилган 1966 йилга етаклади. Қаранг, ўша йили Тошкент бошига кутилмаганда кулфат тушди. Ер бамисоли совуқда дийдираган отдек қаттиқ силкиниб, анчагача ўзига келолмади. Ҳамма саросимада — кўчаларда, ҳовлиларда, майдонларда шаҳарликлар чодирлар қуриб кун кўришди. Бу кўргулик ҳозир тошкентликларга худди қўрқинчли бир тушни эслатади.

Айтишларича, зилзила рўй берган ўша 26 апрель тонготарида уфқда аллақандай кучли чақмоқ чаққан. Ҳар ёмон ишнинг бир яхши томони ҳам бўлади, деганларидек орадан кўп ўтмай роппа-роса 1 июлда Тошкентда бир йўла эгизак рўзнома дунёга келди. Қизиғи шундаки, улар Ҳасан-Ҳусандек бир кунда туғилди. Бу — ўзбек ва рус тилларидаги оқшом рўзномалари — «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» эди. Ҳа, ҳамма уларни зилзила фарзандлари дея тилга олди. Ажабланарлиси шундаки, Ҳасан йиғласа, Ҳусан ҳам йиғлагандек ёки кулса кулганидек иккала рўзноманинг қувонч ва ташвишлари доимо бир эди. Уларга «Қизил Ўзбекистон» («Совет Ўзбекистони») рўзномасининг узоқ йиллар [illegible] котиби бўлиб ишлаган [illegible] ҳам оталик, [illegible] ҳамлик қилди. Ўн етти йил уларни оқ ювиб, оқ тараб [illegible] Шукурлар бўлсинким, «Оқшом» рўзномалари бугунга келиб, 25 ёшли забардаст йигитлар бўлиб, тўйларини нишонлаяпти.

Бу рўзномалар мен учун ниҳоятда азиз ва қадрли. Негаки, унинг тузини роппа-роса ўн беш йил тотдим. Унинг қозонида қайнадим, оғир-енгил кунларида бирга бўлдим. Дўстлар орттирдим. Бир кун туз ичган жойга қирқ марта салом қарз. Бугун у билан боғлиқ ҳаётий лаҳзани эсласам, ўринли бўлар, деб ўйлайман.

1976 йилнинг баҳор фасли эди. Рўзнома муҳаррири Саъдулла ака мени партия турмуши бўлими мудирлигига таклиф қилди. Бу бўлимда дастлаб иш бошлаганимда Саъдулла аканинг ижод заҳматини тушунадиган истеъдод эгаси эканлигига яна бир карра ишонч ҳосил қилдим. Бир куни бўлим мақолаларини олиб кирганимда, у шундай деди:

— «Тонг юлдузи» номли қиссани ёзиб тугатибсизми? «Оқшом»да биринчи бўлиб парча берамиз.

Кутилмаган бу сўзлардан қалб ташаккурини Саъдулла акага қандай изҳор қилишни билмай қолдим. Ҳа, бу ерда ҳақиқий ижодий муҳит ҳукм сурар, журналистлар қобилиятига ҳамиша ҳурмат билан қаралар эди.

«Тошкент оқшоми» ташкил топганидан буён унинг ўз анъаналари шаклланган. Рўзнома шаҳар аҳолисининг дарди билан яшади. Шаҳар партия қўмитаси ва шаҳар Кенгашининг органи бўлгани учун партия турмуши, совет қурилиши масалаларини кенг ёритиб борди. Шу билан бир қаторда кўпроқ ижтимоий муаммоларга муҳим аҳамият берилди. Бу рўзнома расмий материаллардан қочиш ҳисобига Тошкентнинг муҳим ижтимоий-сиёсий муаммоларини кенг ёритиб бора олди. Минглаб шаҳарликларнинг севимли рўзномасига айланди. Бунга эришиш муҳаррирдан тортиб, унинг ходимларигача нақадар қийин бўлганини тасаввур қилолмайсиз.

Қаранг, таҳририятда бор-йўғи ўн икки нафар ижодий ходим ишлайди. Бу бошқа шу ҳажмда чиқадиган рўзномалардагидан икки-уч баравар кам демакдир. Бунинг сабаби «Тошкент бинокори» ва «Строитель Ташкента» рўзномалари билан бирга «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» ташкил этилаётганида улар таржима рўзномалари бўлади, дейилган эди. Аммо «Тошкент оқшоми»да ҳамиша ўз ишига содиқ, айни пайтда заҳматкаш қаламкашлар меҳнат қилаётганидир. Ўз вақтида «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент»да Шароф Убайдуллаев, Тўлқин Қозоқбоев сингари забардаст публицистлар муҳаррирлик қилиб, муштарийлар сонининг анча ошишига, рўзнома тиражининг кўтарилишига муносиб ҳисса қўшдилар. «Оқшом» фақат шаҳар рўзномасигина бўлиб қолмай, балки жумҳурият «Оқшом» рўзномасига айланди. Чунки 1987 йилдан бошлаб жумҳуриятимизнинг бошқа шаҳар ва қишлоқларига ҳам тарқалди.

Рўзномада Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ўткир Ҳошимов, ёзувчи Борис Пармузин, публицистлар Фёдор Овечкин, Михаил Пругер, Рустем Тэлль ва бошқалар ишлаб, ижод қилганлар. Бу анъана ҳозир ҳам давом этяпти. Рўзноманинг биринчи сони чиққанидан бери қалб қўрини бахшида этиб келаётган Солиҳ Ёқубов, Тўлқин Расулев, Надежда Панякшина, Эльвира Адайкина, Зуҳра Аъзамхўжаеваларни журналистлар ва муштарийлар яхши биладилар. Тўхтамурод Тошев, Сергей Ли, Андрей Буригин, Саъдулла Шодиев, унинг биринчи муҳаррири бошчилигидаги ижодий жамоа бу рўзномаларнинг мустақил чиқишига эришди. Аммо бу бошқа бир ижодий қийинчиликни ҳам келтириб чиқаргани ўз-ўзидан кўриниб турибди. Ўша пайтда ходимларнинг миқдори деярли ўзгармади, бори муаммоси қайта кўриб чиқилмаган. Ҳолбуки, рўзнома бошқа баъзи рўзномалар моддий зарар кўраётган бир пайтда йилига икки миллион сўмга яқин соф фойда беради. Шундай ҳолда қандай қилиб уни сермазмун, қизиқарли ва ўқимишли рўзномага айлантиришга эришилган, деган табиий савол туғилади.

Бунинг сабаби битта: нистик ғоялар тарғиботчиси эканлигини бир дақиқа ҳам унутмайди. Бу масалада шаҳар партия қўмитаси билан муҳарририят ўртасида бир-бирларини тўлиқ тушуниш мавжуд. Шаҳар партия қўмитаси рўзноманинг ички ишларига мутлақо аралашмайди. Муҳарририят ташаббусларини доимо қўллаб-қувватлайди. Масалан, Тошкент зилзиласининг 25 йиллигини нишонлаш таклифи рўзномада эълон қилиниши биланоқ бу масала бўйича махсус қарор қабул қилинди. Натижада шу йил 25—27 апрель кунлари Ўзбекистон пойтахтини зилзиладан сўнг қайта тиклашда иштирок этган Москва, Ленинград шаҳарлари, РСФСР, Украина, Белоруссия, Қирғизистон, Тожикистон, Қозоғистон ва бошқа жумҳуриятлардан бинокорлар келишди. «Оқшом»нинг бу учрашувни ташкил қилиш ҳақидаги ташаббусига «Правда», «Рабочая трибуна» каби марказий рўзномалар муносиб баҳо бердилар.

Шаҳар партия қўмитасининг биринчи котиби, шаҳар Кенгашининг раиси А. И. Фозилбеков таҳририятдаги муҳит, журналистлар меҳнати ва турмушидаги муаммолар билан мунтазам қизиқиб боради. Имкони борича ёрдам кўрсатилади. Масалан, бир неча журналистга кейинги йилларда енгил автомашиналар берилди, ишхоналарда, уй-жойларда телефонлар ўрнатилди.

Рўзнома ҳаёт билан баравар қадам ташлашга ҳаракат қилмоқда. Масалан, кейинги йилларда маҳаллалар ҳаётига эътибор, айниқса, кучайтирилди. Таҳририят бунга ҳисобга олган ҳолда аввалги «Мушоҳада» иловаси ўрнига «Маҳалладош» иловасини чиқара бошлади. Уни рўзнома ичидаги кичик рўзнома дейиш мумкин. Икки йилдан кўпроқ вақт ичида унинг 50 га яқин сони чиқди. Бундай махсус илованинг чиқарилиши маҳаллалар ҳаёти билан боғлиқ кўпдан-кўп муаммоларни собит қадамлик билан ёритиб бориш имконини беряпти. Ҳар ойда икки марта чиқадиган бу иловани муштарийлар севиб ўқишади.

«Тошкент оқшоми» жумҳурият оммавий ахборот воситалари ўртасида биринчилардан бўлиб «Одобнома» рукунини очди. Бу рукун остида берилаётган мақолалар халқимизнинг азалий ахлоқий-маънавий қадриятларини тиклаш, ҳалол, меҳнатсевар, меҳр-мурувватли фуқароларни тарбиялаш ишига ўз ҳиссасини қўшмоқда. Ҳозир умумтаълим мактабларида жорий этилаётган «Одобнома» дарсларида рўзномада эълон қилинган мақолалардан ҳам фойдаланилаётганини таъкидлаб ўтиш лозим.

Муҳарририят шаҳар экологиясининг аҳволини ҳисобга олиб, 1991 йилдан бошлаб Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси билан ҳамкорликда «Табиат ва инсон» иловасини ҳам ҳар ойда мунтазам чиқаряпти. Рўзномадаги «Сиҳат-саломатлик», «Ҳодисалар. Хабарлар. Воқеалар», «Дам олиш оқшомида» ва бошқа рукунлар остида берилаётган мақолаларни ҳам муштарийлар интиқиб кутишади.

«Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» воқеаларга тезкорлик билан муносабат билдиришга ҳам алоҳида эътибор беряпти. Унинг «Миш-мишлар ва ҳақиқат», «Мутасаддилар фикрича» рукунлари остида эълон қилган кўпгина мақолалари турли уйдирмаларни фош этди, одамларда тушунмовчилик, савол туғдираётган масалаларга тўла ойдинлик киритмоқда.

Рўзнома мустаҳкам таянчга эга. Бу — таҳририятга йилига 25 мингдан кўпроқ хат-хабарлар келаётганида ҳам ўз ифодасини топмоқда. Ана шу хатлар жуда муҳим масалаларни кўтаришга асос бўляпти. «Муштарий —рўзнома— муштарий» саҳифалари мунтазам бериб борилмоқда.

«Оқшом»нинг истеъдодли журналист Эркин Эрназаров етакчилигидаги бугунги ижодий жамоаси рўзнома нуфузига нуфуз қўшиш, уни янада тўлақонли, ўқимишли ва жозибали чиқаришни таъминлаш йўлида ўз куч-ғайратларини аямаяпти.

Айтишларича, журналистика умрнинг қаймоғини олади, дейишади. Унга ғурурлик ҳам, шарти кетиб, парти қолишлик ҳам ярашмайди: у доим қаламнинг ўткир ва кескир бўлишини, юрак эса ёниб туришини, керак бўлиб қолган пайтларда жасорат кўрсатишни талаб қилади. «Оқшом» рўзномаси ҳамиша шунга интилиб келади. Шу анъананинг умри боқий бўлсин. Қутлуғ сана айёмида унинг барча ходимларига бундан кейинги ишларида омад тилаб қоламиз.

Ҳамид ИКРОМОВ.

СУРАТДА: Тошкентнинг «Оқшом» рўзномалари ижодкорларидан бир гуруҳи навбатдаги сонларни режалаштиришяпти. **Р. ШАРИПОВ олган сурат.**

• Ҳамкорлик

ФОЙДАЛИ ШАРТНОМА

Шамси ака Зайниддинов умр бўйи муаллимлик қилиб, бирон марта санаторий ёки дам олиш уйига йўлланма олмаган эди. Бу йил эса ҳеч қандай йўлланмасиз Ленинграддаги «Красние зори» пансионатида даволаниб қайтди.

Ленинграддаги «Кировский завод» ишлаб чиқариш бирлашмаси меҳнат жамоаси қизилтепалик Шамсиддин ака ва яна 24 ўқитувчини дам олиб, даволаниши учун Фин кўрфазидаги пансионатига таклиф қилди. Агар районда касаба уюшмаси орқали ҳар ўқитувчига олтмиш йилда бир марта йўлланма тегиши ҳисобга олинса, қизилтепалик ўқитувчиларнинг омади келди, десак бўлади. Халқ депутатлари район Кенгаши уларнинг бу сайру-саёҳати учун ўз бюджетидан ўн минг сўм ажратди.

Ленинградлик тракторсозларнинг қизилтепалик қишлоқ хўжалик ходимларига бундай меҳмоннавозлигининг боиси бор. Йил бошида иккала томон ўртасида ўзаро иқтисодий ҳамкорлик ва маданий алоқаларни ривожлантириш тўғрисида шартнома тузилган эди. Шартномага асосан қизилтепаликлар ленинградлик бирордарларига 500 тонна карам, 400 тонна помидор, 100 тонна саримсоқ пиёз, минг тонна тарвуз, 200 тонна олма, 100 тонна мева етказиб бериш мажбуриятини зиммага олишган. Ленинград машинасозлари эса бунга жавобан уларнинг сермазмун ҳордиқ чиқариши тадбирларини кўришди.

Н. НАИМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СПОРТ

ФУТБОЛ МАЙДОНЛАРИДА

● ОЛИЙ ЛИГА. Мамлакат чемпионатининг иккинчи даври, 16-тур ўйинлари бир неча кун давом этди. Кеча асосий учрашувлар ўтказилди. Эртага эса навбатдаги турнинг дастлабки учрашуви бўлиши керак. Бўлиб ўтган пойтахт торпедочилари билан Душанбенинг «Помир» жамоаси ўйинида дарвозага битта тўп киритилди. Торпедочилар 17 очко билан учинчи ўриндаги мавқеларини мустаҳкамлашди. Пойтахт армиячилари 24 очко билан пешқадамлик қилишмоқда. Спартакчиларда ҳам 17 очко бор.

● ИККИНЧИ ЛИГА. Шарқий минтақа жамоалари ўртасида ўтказилган навбатдаги учрашувлар мухлисларда яхши таассурот қолдирди. Қўқоннинг «Автомобилист» футболчилари пешқадам жамоалардан бўлиб турган «Океан» командаси билан ўйнаб, ўз ҳисобларига битта очко ёзишди. Қўқонликлар ҳозир 18 та очко билан ўрта поғоналардан жой олишган. «Косонсойчи» футболчилари ҳам бўш келишмади. Улар «Сахалин» жамоасини қабул қилиб (4:0), очколарини 19 тага етказишди. «Сўғдиёна» ва «Амур» учрашувида 3:0 ҳисоби қайд этилди. Вакилларимиз очколарини 15 тага етказишди. Омади юришмаётган «Сурхон» футболчилари эса пешқадам «Олға» майдонида ўйнаб (0:3), имкониятни бой беришди. «Нурафшон» эса «Химик» майдонида ғалаба қозониб (4:0), 20 очко билан мавқеини яхшилади.

ЭЪЛОН ВА БИЛДИРУВЛАР

ТОШКЕНТ КИМЁ-ТЕХНОЛОГИЯ ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ

1991—1992 ўқув йили учун

КУНДУЗГИ, КЕЧКИ ВА СИРТҚИ ТАЪЛИМНИНГ БИРИНЧИ БОСҚИЧИГА ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛИКЛАР БЎЙИЧА

ТАЛАБАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ТОШКЕНТ ШАҲРИ БЎЙИЧА

*2501 — Органик моддаларнинг кимёвий технологияси (кундузги, сиртқи).
*2502 — Анорганик моддаларнинг кимёвий технологияси (кундузги).
*2503 — Электрокимёвий ишлаб чиқариш технологияси (кундузги).
*2504 — Ёнилғи ва углеродли материалларнинг кимёвий технологияси (кундузги).
*2505 — Юқори молекулярли бирикмаларнинг кимёвий технологияси (кундузги).
*2506 — Пластмасса ва эластомерларнинг қайта ишлаш технологияси (кундузги, сиртқи).
*2508 — Сопол ва ўтга чидамли нометалл материалларнинг кимёвий технологияси (кундузги, сиртқи).
*2512 — Кимёвий ишлаб чиқаришнинг асосий жараёнлари ва кимёвий кибернетика (кундузги).
*2513 — Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий бойликлардан унумли фойдаланиш (кундузги).
*2602 — Ёғочсозлик технологияси (кундузги, сиртқи).
*2704 — Ачитқи ишлаб чиқариш ва виночилик технологияси (кундузги).
*2706 — Ёғ технологияси (кундузги, сиртқи).
*2707 — Консервалаш технологияси (кундузги, сиртқи).
*2708 — Гўшт ва гўшт маҳсулотларининг технологияси (кундузги).
*2710 — Сут ва сут маҳсулотларининг технологияси (кундузги).

ЧИРЧИҚ ШАҲРИДАГИ КУЛЛИЁТ БЎЙИЧА:

*2501 — Органик моддаларнинг кимёвий технологияси (кундузги, кечки).
*2502 — Анорганик моддаларнинг кимёвий технологияси (кундузги, кечки).

ЭСЛАТМА: ўта ноёб ихтисосликлар.

ҚАБУЛ ШАРТЛАРИ

1. Олий билимгоҳга кирувчилардан аризалар қуйидаги муддатларда қабул қилинади: кундузги таълимга 15 июлгача, кечки ва сиртқи таълимга 5 августгача.

Олий билимгоҳга кирувчиларнинг қабул ҳайъатига тақдим этадиган ҳужжатларнинг рўйхати: ариза, ўрта маълумоти тўғрисидаги ҳужжатнинг асл нусхаси; 086/У формали тиббиёт маълумоти, меҳнат дафтарчасидан кўчирма (ишлаганлар учун), 3х4 см ўлчамли 6 та фотосурат, паспорт ва ҳарбий хизматга алоқадорлиги ҳақидаги ҳужжат (шахсан кўрсатилади).

Кириш имтиҳонлари қуйидаги муддатларда ўтказилади: кундузги таълим учун 16 июлдан 31 июлгача, кечки ва сиртқи таълим учун 6 августдан 20 августгача.

ТошКТИга кириш учун учта фандан имтиҳон топшириш белгиланган. Улардан кимё (ёзма) ва математика (ёзма) — танловли, ўзбек (рус) тили ва адабиёти (диктант) — танловдан ташқари. Ихтисослик бўйича танловли фанлардан топшириладиган имтиҳонлар беш балли системада баҳоланади, учинчи имтиҳон эса икки балли «ўтди» ва «ўтмади» шаклда баҳоланади.

Ўрта мактабни олтин (кумуш) медаль, ўрта махсус ўқув юртлари ёки ўрта ҳунар-техника билим юртларини имтиёзли диплом билан тамомлаганлар фақат кимёдан (ёзма) имтиҳон топширадилар.

«Беш» баҳо олинган тақдирда улар бошқа имтиҳонлардан озод этиладилар ва олий ўқув юртига қабул қилинадилар. «Тўрт» ёки «уч» баҳо олинган тақдирда бошқа имтиҳонларни ҳам топширадилар. Ўрта таълим базасидаги ҳунар-техника билим юртини «аъло» диплом билан тугатган шахслар ўзи эгаллаган соҳа ихтисослигига кираётган ҳолда мазкур тартибга амал қилинади.

ТошКТИга ўта ноёб ихтисосликлар бўйича ўрта мактабни олтин (кумуш) медаль ёки ўрта махсус ўқув ва ҳунар-техника билим юртларини имтиёзли диплом билан тамомлаганлар кириш имтиҳонларисиз суҳбат натижалари бўйича қабул қилинадилар. Суҳбат кириш имтиҳонларидан олдин ўтказилади.

Ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқишга кириш имтиҳонларисиз танланган мутахассислиги бўйича камида бир йил ишлаган ва шу соҳа бўйича ўрта махсус маълумоти бўлган шахслар суҳбат натижаси бўйича қабул қилинадилар. Суҳбат кириш имтиҳонларидан олдин ўтказилади.

Олий билимгоҳга кирувчилар кириш имтиҳонларида тўплаган баллари сонига (жамига) қараб қабул қилинадилар.

Ҳарбий хизматдан бўшатилган ва белгиланган ҳукумат имтиёзларидан фойдаланувчи ҳарбий хизматчилар, етим болалар, ота-онаси қаровидан маҳрум бўлган болалар, олий ўқув юртида ўқиш учун шифокорлар, меҳнат эксперт ҳайъатларининг хулоса ҳужжатига эга бўлган I ва II гуруҳ ногиронлари кириш имтиҳонларидан ижобий баҳо олганларидагина танловсиз қабул қилинадилар.

Барча кириш имтиҳонлари ўрта умумий таълим мактаби ўқув дастурига мувофиқ тарзда тузилади.

Қабул ҳайъатининг манзилгоҳи: 700029, Тошкент шаҳри, Т. Шевченко кўчаси, 1-уй. Телефон: 56-65-86.

●

1991 ЙИЛ 2—7 ИЮЛДА

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШТИРИШ МУҲАНДИСЛАРИ ОЛИЙ БИЛИМГОҲИДА

«Ўзбекистон сув хўжалиги комплексларида машиналардан фойдаланиш унумдорлигини ошириш механизация ишлаб чиқариш муаммолари» мавзуида

ЖУМҲУРИЯТ ИЛМИЙ-ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ЎТКАЗИЛАДИ

Конференцияга олимлар, мутахассислар, сув ва қишлоқ хўжалиги соҳасидаги [illegible] ча аспирантлар [illegible] Гидромелиорация [illegible] механизацияси ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш куллиётларини [illegible] йилда тугатган талабалар таклиф қилинади.

Олий билимгоҳ манзили: Тошкент шаҳри, Қори Ниёзий кўчаси, 39-уй. Телефонлар: 35-82-42, 35-75-74.

«Совет Ўзбекистони» таҳририяти жамоаси, партия ва касаба уюшмаси ташкилотлари рўзнома мухбири Саида Йўлдошевага опаси

Розия АБДУЛЛАЕВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этадилар.

«Инвариант» қўшма корхонаси жамоаси корхона бош директорининг ёрдамчиси О. Ю. Султоновга отаси

Юсуф Султонович СУЛТОНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

«Қишлоқ хўжалигини механизациялаш» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси шу бирлашма бош директорининг илмий ишлар бўйича ўринбосари Р. И. Бойметовга қизи

Гулнора БОЙМЕТОВАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ФАОЛЛАР ЙИҒИЛИШИ

Андижонда вилоят партия-хўжалик фаоллари йиғилиши бўлди. «Ҳозирги пайтда вилоятда вазиятни янада барқарорлаштириш, ишнинг барча соҳаларида интизом, тартиб ва уюшқоқликни мустаҳкамлаш чоралари тўғрисида» Андижон вилоят партия комитетининг биринчи котиби, халқ депутатлари вилоят Советининг раиси Қ. Х. Холмирзаев маъруза қилди.

(ЎзТАГ).

ҲАР ТЎҒРИДА

Гвинея шимолидаги Гури-Диалли қишлоғида яшовчи 37 ёшли Мамаду Диаллонини кўпчилик анчадан бери майна қиладиган бўлиб қолишди. Сабаби унинг бўйи ниҳоятда баланд — 2 метру 60 сантиметр. У кўчада пайдо бўлиши билан болалар орқасидан югуришиб қий-чув бошлашади.

Мамаду бўйи баландлигидан ҳеч ҳам хурсанд эмас. Сабаби шу кунгача унинг фарзанди йўқ, чунки уйланмаганда. Тўғри, Мамаду бир неча марта аёлларнинг кўнглини олишга ҳаракат қилиб кўрди, лекин натижа чиқмади. Охири ҳаётда ўз ёстиқдошини топиш имкониятидан умидини узди.

●

Жанубий Африкадаги энг катта тимсоҳ Исроил компаниясига тегишлидир. Унинг узунлиги беш ярим метр, вазни қарийб бир тонна. Ферма эгаси ҳайбатли тимсоҳни 100 ёшда деб ҳисобламоқда. Тимсоҳга «оёқсиз» деб лақаб берилган. Чунки у илгари ўзига ўхшаш баҳайбат тимсоҳ билан олишганидан сўнг бир оёғидан маҳрум бўлган эди.

«Оёқсиз» тимсоҳ умрининг охиригача чиройли туфли ва аёллар учун сумкачалар ясашга хом ашё бўлиш хавфидан қутилган. Чунки ёши ўтган тимсоҳ териси бундай ишларга ярамайди.

●

Эрга тегмаган ва уйланмаганлар бирлашингиз — бу Бухарестда яқинда ташкил этилган ва расман рўйхатдан ўтказилган Румыния бўйдоқлари уюшмасининг асосий шиоридир.

Уюшма эшиклари ёлғизлар, оила тузишни, бўлажак турмуш йўлдоши билан танишишни, унинг феъл-атворини ўрганишни хоҳлаган барча кишилар учун очиқдир. Бўйдоқлар кечаларини ўтказиш, кино ва театрларга бирга бориш, бўш вақтда оромгоҳларда бирга бўлиш каби ўтказиладиган тадбирлар уюшманинг асосий вазифаларидандир.

Уюшмага аъзо бўлиш осон. Фақат унга кирмоқчи бўлганларнинг паспортида никоҳдан ўтганлиги тўғрисида ёзуви бўлмаслиги керак. Шунингдек, никоҳи қачонлардир бекор қилинганлар ҳам уюшмага аъзо бўла олмайди. Омонат кассага юз лей (10 сўмга яқин) тўланганлиги ҳақидаги ҳужжат, уюшманинг бўлажак аъзосининг таржимаи ҳоли тўғрисидаги маълумотлар билан уюшманинг пойтахтдаги қароргоҳига ёки мамлакатнинг барча уездларидаги бўлимларга учрашиш мумкин. У ерда аъзолик билети ва ўтказиладиган тадбирларга таклифнома берилади.

●

Нигериялик бир тадбиркор ўз қизи яширин тарзда ҳаёсиз фильмда суратга тушганини билиб уни ўлдирди. Бу киши аввалига кичик ўғлининг айтган сўзларига ишонмади. У отасига ўз дўстлари билан бир фильм кўрганини ва ундаги ҳаёсиз саҳналарда опаси қатнашганлигини айтиб берганди. Ота фильмнинг бир нусхасини сотиб олади ва ўз оиласининг барча аъзоларини йиғиб фильмни биргаликда кўради. Экранда қизи пайдо бўлиши билан унинг устига бензин қуйиб ёқиб юборади.

●

Германия Федератив жумҳуриятида фоҳишаларнинг меҳнат фаолияти учун ҳуқуқий кафолатлар яратишни шундай «қадимий касб эгалари» ният қилганлар. Улар Нюрнбергда бўлиб ўтган ўнинчи умумфедерал конгрессда меҳнат шартномаси тузиш имконияти, шунингдек, меҳнат фаолиятини тартибга келтирадиган ҳуқуқий нормаларни ишлаб чиқиш сингари муаммоларни муҳокама қилдилар. Анжуман қатнашчилари шу йилнинг октябрь ойида Франкфурт-Майнеда бўладиган фоҳишаларнинг биринчи Европа конгрессига аниқ-равшан тадбирлар режасини ҳам ишлаб чиқдилар.

Бош муҳаррир Р. РАҲМОНОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Ҳ. ИКРОМОВ, Н. М. МАЖИДОВ, С. МУҲАММАДЖОНОВ, М. Қ. МУҲСИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Т. Н. НАЖМИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари), В. Т. ОДИЛОВ, М. Қ. ПИРМАТОВ, Р. Қ. ТУРСУНОВ, Я. ТУХТАЕВ, Ш. О. УБАЙДУЛЛАЕВ, М. ХАЙРУЛЛАЕВ, Ж. ХОЛҚОСИМОВ, Э. С. ХУЖАЕВ (масъул котиб), М. ШЕРБУТАЕВ, О. ҲИКМАТОВ.

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, Тошкент—ГСП, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: муштарийлар фикрини ўрганиш ва хатлар — 33-21-43, 33-54-55, 32-53-16, 32-53-21, 31-11-49, 32-54-06; қурилиш ва ижтимоий адолат — 32-55-70, партия турмуши — 33-34-69, 33-38-55, 32-53-97, 32-57-19, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 33-81-48, 32-53-14, 32-54-09; қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 33-87-20, 32-53-15, 32-53-70; совет қурилиши — 33-45-29, 32-57-20, 32-54-18; фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21; адабиёт ва санъат — 33-20-36, 33-12-...; 32-54-35, 32-55-16; ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17; ахлоқ-одоб — 32-54-29; фельетонлар — 32-54-27; безатиш — 32-57-...

УЗ МУХБИРЛАРИМИЗ: Андижонда — 4-48-85, Бухорода — 3-96-12, Гулистонда — 2-63-48, Жиззахда — 3-31-86, ...шида — 3-25-79, Наманганда — 6-54-11, Нукусда — 2-42-62, Самарқандда — 35-22-90, Тошкентда — 32-5..., Урганчда — 6-80-04, Фарғонада — 6-90-89.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана

Нашр кўрсаткичи 64583. Буюртма № 5561. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 21.35.